

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1883.   Andra Kammaren.   N:o 59.

Söndagen den 3 Juni.

Kl. $\frac{1}{3}$ 3 m.

§ 1.

Föredrogos och bordlades för andra gången:
Stats-Utskottets Utlåtanden N:is 8, 9, 11c) och 12 d);
Bevillnings-Utskottets Betänkanden N:is 14 och 15; samt
Särskilda Utskottets Memorial N:ris 9 och 10.

§ 2.

Till bordläggning anmäldes Bevillnings-Utskottets Memorial N:o 16, i anledning af Kamrarnes skiljaktiga beslut i vissa delar af Utskottets Betänkande N:o 7, angående allmänna bevillningen.

Detta ärende skulle uppföras främst å föredragningslistan för nästa sammanträde.

Kammarens ledamöter åtskildes kl. $\frac{3}{4}$ 3 e. m.

In fidem
H. A. Kolmodin.

Måndagen den 4 Juni.

Kl. $\frac{1}{2}$ 3 e. m.

§ 1.

Justerades protokollet för den 28 nästlidne Maj.

Andra Kammarens Prot. 1883. N:o 59.

§ 2.

Föredrogs Bevillings-Utskottets Memorial N:o 16, i anledning af Kamrarnes skiljaktiga beslut i vissa delar af Utskottets Betänkande N:o 7, angående allmänna bevillningen.

Punkterna 1—5.

De af Utskottet i dessa punkter föreslagna voteringspropositioner godkändes.

Punkten 6.

Lades till handlingarne.

§ 3.

Justerades protokollsutdrag.

§ 4.

Herr Talmannen tillkännagaf, att gemensamma omröstningar enligt de voteringspropositioner, som denna dag blifvit godkända, komme att anställas i Kamrarnes sammanträden under morgondagen.

Kammarens ledamöter åtskildes kl. $\frac{3}{4}$ 3 e. m.

In fidem
H. A. Kolmodin.

Tisdagen den 5 Juni.

Kl. 11 f. m.

Justerades protokollet för den 29 nästlidne Maj.

§ 2.

*Gemensamma
omröst-
ningar.
(Forts.)*

Sedan Riksdagens båda Kamrar förehaft och godkänt de i Bevillings-Utskottets Memorial N:o 16 föreslagna voteringspropositioner rörande åtskilliga frågor, deruti Kamrarne fattat stridiga beslut, samt denna dag blifvit bestämd för omröstning öfver de olika besluten, så anställes nu dessa omröstningar, enligt nedan intagna voteringspropositioner, i följande ordning, nemligen:

1:a omröstningen:

(enligt Bevillnings-Utskottets Memorial N:o 16, punkt. 1:o.)

Den, som bifaller Bevillnings-Utskottets af Andra Kammaren godkända hemställan, att förra delen af § 3 mom. 1 i förordningen angående bevilning af fast egendom samt af inkomst skall erhålla följande lydelse:

“*Fast egendom* skall *uppskattas* till sitt *verkliga* värde. Detta värde bestämmes med ledning af de om hvarje särskild egendoms storlek, beskaffenhet och afkastning inhemtade upplysningar samt erhållna uppgifter om arrende- eller hyresafgifter, köpeafhandlingar och värderingar för egendomens belåning eller försäkrande mot brandskada“, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har Riksdagen lika med Första Kammaren beslutit, att ifrågavarande stadgande skall erhålla följande lydelse:

Fast egendom skall *uppskattas* till sitt *verkliga* värde med ledning af köpeafhandlingar, arrende- eller hyresafgifter, värderingar för samma egendoms belåning eller försäkrande mot brandskada samt öfriga om hvarje särskild egendoms storlek, beskaffenhet och afkastning erhållna uppgifter eller inhemtade upplysningar.

Sedan voteringssedlarne blifvit aflemnade samt en sedel aflagd och förseglad, äfvensom underrättelse från Första Kammaren ingått, att voteringsmedlarne för den omröstning, hvarom här vore fråga, jemväl derstädes afgifvits, företogs nu sedlarnes öppnande och uppräknings och utföll omröstningen med 122 Ja och 45 Nej.

Den omröstning öfver ofvanintagna voteringsproposition, som, enligt nyss ankommet och nu uppläst protokoll, blifvit af Första Kammaren samtidigt anställd, hade utfallit med ..... 33 Ja och 58 Nej, hvadan, då dertill läggas Andra Kammarens

röster eller..... 122 Ja och 45 Nej,
sammanräkningen visar..... 155 Ja och 103 Nej;

Och hade alltså beslut i denna fråga blifvit af Riksdagen fattadt i öfverensstämmelse med Ja-propositionens innehåll.

2:a omröstningen:

(enligt Bevillnings-Utskottets Memorial N:o 16, punkt. 2:o.)

Den, som bifaller Bevillnings-Utskottets af Första Kammaren godkända hemställan, att senare delen af § 3 mom. 1 i förordningen an-

*Gemensamma
omröst-
ningar.
(Forts.)*

gående bevillning af fast egendom samt af inkomst må erhålla följande lydelse: "skolande dervid värdet af torfmosse och växande skog, som innehafves af annan än jordegaren, ej tagas i beräkning, enär inkomst deraf beskattas enligt § 8 mom. 2 b);" röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har Riksdagen lika med Andra Kammaren beslutit, att ifrågavarande stadgande skall ur författningsförslaget utgå.

Sedan voteringszedlarna blifvit aflemnade samt en sedel aflagd och förseglad, äfvensom underrättelse från Första Kammaren ingått, att voteringszedlarna för den omröstning, hvarom här vore fråga, jemväl derstädes afgifvits, företogs nu sedlarnes öppnande och uppräknings, och utföll omröstningen med 47 Ja och 119 Nej.

Den omröstning öfver ofvanintagna voteringsproposition, som, enligt nyss ankommet och nu uppläst protokoll, blifvit af Första Kammaren samtidigt anställd, hade utfallit med ..... 31 Ja och 60 Nej, hvadan, då dertill läggas Andra Kammarens

röster eller.....	47 Ja och 119 Nej,
sammanräkningen visar	78 Ja och 179 Nej;

Och hade alltså beslut i denna fråga blifvit af Riksdagen fattadt i öfverensstämmelse med Nej-propositionens innehåll.

3:e omröstningen:

(enligt Bevillnings-Utskottets Memorial N:o 16, punkt. 3:o.)

Den, som bifaller Bevillnings-Utskottets af Andra Kammaren godkända hemställan, att det i § 11 mom. 2 stycket b) af samma Utskotts förslag till förordning angående bevillning af fast egendom samt af inkomst förekommande stadgande om befrielse i visst fall för jernkontoret från utgörande af inkomstbevillning må erhålla följande lydelse:

"jernkontoret, i den mån detta verks vinstmedel användas till allmänt nyttiga ändamål", röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har Riksdagen lika med Första Kammaren beslutit, att ifrågavarande del af § 11 i förordningen angående bevillning af fast egendom samt af inkomst skall erhålla följande lydelse:

“jernkontoret, så länge kontorets vinstmedel användas till allmänt nyttiga ändamål och kontoret icke lemnar utdelning åt sina delägare“.

*Gemensamma
omröstningar.
(Forts.)*

Sedan voteringsseglarna blifvit aflemnade samt en sedel aflagd och förseglad, äfvensom underrättelse från Första Kammaren ingått, att voteringsseglarna för den omröstning, hvarom här vore fråga, jemväl derstädes afgifvits, företogs nu sedlarnes öppnande och uppräknig, och utföll omröstningen med 96 Ja och 66 Nej.

Den omröstning öfver ofvanintagna voteringsproposition, som, enligt nyss ankommet och nu uppläst protokoll, blifvit af Första Kammaren samtidigt anställd, hade utfallit med ..... 12 Ja och 83 Nej, hvadan, då dertill läggas Andra Kammarens

röster eller.....	96 Ja och 66 Nej,
sammanräkningen visar	108 Ja och 149 Nej;

Och hade alltså beslut i denna fråga blifvit af Riksdagen fattadt i öfverensstämmelse med Nej-propositionens innehåll.

4:de omröstningen:

(enligt Bevillnings-Utskottets Memorial N:o 16, punkt. 4:o.)

Den, som bifaller Bevillnings-Utskottets af Första Kammaren godkända hemställan, att i § 11 mom. 2 af förordningen angående bevilning af fast egendom samt af inkomst måtte bland de från utgörande af inkomstbevilning frikallade under punkten g) upptagas “gäfvo- och understödstagare: för gäfva eller understöd af enskild gifvare“, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har Riksdagen lika med Andra Kammaren beslutit att orden “gäfvo- och understödstagare: för gäfva eller understöd af enskild gifvare“ skola ur § 11 mom. 2 af författningsförslaget utgå.

Sedan voteringsseglarna blifvit aflemnade samt en sedel aflagd och förseglad, äfvensom underrättelse från Första Kammaren ingått, att voteringsseglarna för den omröstning, hvarom här vore fråga, jemväl derstädes afgifvits, företogs nu sedlarnes öppnande och uppräknig, och utföll omröstningen med 38 Ja och 122 Nej.

Den omröstning öfver ofvanintagna voteringsproposition, som, enligt nyss ankommet och nu uppläst protokoll, blifvit af Första Kammaren samtidigt anställd, hade utfallit med .... 74 Ja och 19 Nej, hvadan, då dertill läggas Andra Kammarens

röster eller.....	38 Ja och 122 Nej,
sammanräkningen visar	112 Ja och 141 Nej;

*Gemensamma
omröst-
ningar.
(Forts.)*

Och hade alltså beslut i denna fråga blifvit af Riksdagen fattadt i öfverensstämmelse med Nej-propositionens innehåll.

5:te omröstningen:

(enligt Bevillnings-Utskottets Memorial N:o 16, punkt. 5:o.)

Den, som bifaller Bevillnings-Utskottets, af Första Kammaren godkända hemställan, att dels § 19 mom. 4 i förordningen angående bevilling af fast egendom samt af inkomst må erhålla följande lydelse:

“Skattskyldig, som underlåter att inom föreskrifven tid aflemna infordrad uppgift, hvarom stadgas i § 18, hafve förlorat rätten att fullfölja talan mot pröfningsnämndens beslut i fråga om beloppet af den inkomst, som uppgiften skolat afse, utom i de fall, då pröfningsnämnden uppskattat inkomsten till högre belopp än det af taxeringsnämnden antagna eller ock inkomst först af pröfningsnämnden till bevilling taxerats, för hvilka fall talan må fullföljas i fråga om det belopp, hvarmed taxeringen blifvit af pröfningsnämnden förhöjd, eller den nya taxering, som genom pröfningsnämndens beslut uppkommit;“

dels ock § 62 mom. 1 af samma förordning må erhålla följande lydelse:

“Har skattskyldig icke hos pröfningsnämnd öfverklagat taxeringsnämnds beslut, i hvad honom rör, och varder den hos taxeringsnämnden åsatta taxering af pröfningsnämnden lemnad oförändrad eller nedsatt, må emot pröfningsnämnds beslut vidare talan icke af skattskyldig föras.

Eljest må besvär öfver pröfningsnämnds beslut anföras af skattskyldig, som icke till följd af stadgandet i § 19 mom. 4 förlorat rätt till talan, äfvensom af kronans ombud eller af vederbörande kommun, och skola besvären, stälda till kammarrätten, ingifvas till Kongl. Maj:ts befallningshafvande före klockan tolf å sista helgfria dag i December månad det år, taxeringen egt rum, vid påföljd att besvären eljest icke varda till pröfning upptagna. Sedan öfver inkomna besvär förklaring från vederbörande infordrats, och tillsedt blifvit, att vid besvärshandlingarne varda fogade så väl utdrag af taxeringslängd och beskattningsnämndernas protokoll, i hvad de den öfverklagade taxeringsfrågan angå, som ock de till bemälda nämnder i frågan ingifna handlingar, hvilka, så vidt de ej hos Kongl. Maj:ts befallningshafvande finnas förvarade, genom klagandens försorg anskaffas, insänder Kongl. Maj:ts befallningshafvande till kammarrätten samtliga handlingarne jemte eget utlåtande“, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har Riksdagen lika med Andra Kammaren beslutit, att § 19 mom. 4 skall erhålla följande lydelse:

“Skattskyldig, som underlåter att inom föreskrifven tid aflemna infordrad uppgift, hvarom stadgas i § 18, hafve förlorat rätten att fullfölja talan mot pröfningsnämndens beslut i fråga om beloppet af den inkomst, som uppgiften skolat afse, utom i de fall, då pröfningsnämnden uppskattat inkomsten till annat belopp än det af taxeringsnämnden antagna eller ock inkomst först af pröfningsnämnden till bevilning taxerats;“

*Gemensamma
omröstningar.*

samt § 62 mom. 1 följande lydelse:

“Har skattskyldig icke hos pröfningsnämnd öfverklagat taxeringsnämnds beslut, i hvad honom rör, och varder den hos taxeringsnämnden åsatta taxering af pröfningsnämnden lemnad oförändrad, må emot pröfningsnämnds beslut vidare talan icke af skattskyldig föras.

Eljest må besvär öfver pröfningsnämnds beslut anföras af skattskyldig, som icke till följd af stadgandet i § 19 mom. 4 förlorat rätt till talan, äfvensom af kronans ombud eller af vederbörande kommun, och skola besvären, stälda till kammarrätten, ingifvas till Kongl. Maj:ts befallningshafvande före klockan tolf å sista helgfria dag i December månad det år taxeringen egt rum, vid påföljd att besvären eljest icke varda till pröfning upptagna. Sedan öfver inkomna besvär förklaring från vederbörande infordrats, och tillsedt blifvit, att vid besvärshandlingarne varda fogade såväl utdrag af taxeringslängd och beskattningsnämndernas protokoll, i hvad de den öfverklagade taxeringsfrågan angå, som ock de till bemålde nämnder i frågan ingifna handlingar, hvilka, så vidt de ej hos Kongl. Maj:ts befallningshafvande finnas förvarade, genom klagandens försorg anskaffas, insänder Kongl. Maj:ts befallningshafvande till kammarrätten samtiliga handlingarne jemte eget utlåtande“.

Sedan voteringszedlarne blifvit aflemnade samt en sedel aflagd och förseglad, äfvensom underrättelse från Första Kammaren ingått, att voteringszedlarne för den omröstning, hvarom här vore fråga, jemväl derstädes afgifvits, företogs nu sedlarnes öppnande och uppräknning och utföll omröstningen med 25 Ja och 133 Nej.

Den omröstning öfver ofvanintagna voteringsproposition, som, enligt nyss ankommet och nu uppläst protokoll, blifvit af Första Kammaren samtidigt anställd, hade utfallit med ..... 64 Ja och 27 Nej, hvadan, då dertill läggas Andra Kammarens

röster eller.....	25 Ja och 133 Nej,
sammanräkningen visar.....	89 Ja och 160 Nej;

Och hade alltså beslut i denna fråga blifvit af Riksdagen fattadt i öfverensstämmelse med Nej-propositionens innehåll.

§ 3.

Föredrogs Stats-Utskottets Utlåtande N:o 13 b), med anledning af Kongl. Maj:ts proposition angående pensionering af enkor och barn efter befäl och underbefäl m. fl. vid hären.

Af Kongl. Maj:t var föreslaget:

“att — under vilkor, det krigsbefälet eller arméns fullmäktige medgifva: 1:o) att af arméns enke- och pupillkassas tillgångar ett

*Angående
statsbidrag
till pensionering
af enkor
och barn efter
befäl och
underbefäl
vid hären.*

Angående statsbidrag till pensionering af enkor och barn efter befäl och underbefäl vid hären.
(Forts.)

belopp af 530,000 kronor må den 1 Januari 1884 öfverlemnas till en för enkor och barn efter arméns befäl och underbefäl med vederlikar afsedd ny pensionsinrättning, eller arméns nya enke- och pupillkassa; 2:o) att allt hvad som derefter af den nuvarande enke- och pupillkassans tillgångar återstår må tillfalla samma kassas pensionsfond samt delegarefonden för kassans ur tjenst afgangne delegare; samt 3:o) att arméns nya enke- och pupillkassas förvaltning må utan kostnad för densamma handhafvas af arméns pensionskassas styrelse och tjenstemän — Riksdagen måtte

dels bevilja arméns nya enke- och pupillkassa bidrag af statsmedel, motsvarande $1\frac{1}{2}$ procent årligen på summan af de löner och beklädnadsbidrag, hvilka enligt gällande stadganden kunna läggas till grund vid bestämmandet af fyllnadspension för befäl och underbefäl med vederlikar vid hären, samt för sådant ändamål å riksstatens nionde hufvudtitel för år 1884 uppföra, under benämning "bidrag till pensionering af enkor och barn efter befäl och underbefäl med vederlikar vid hären", ett ordinarie anslag af 79,170 kronor;

dels tillåta, att af sådana medel, som efter 1884 års ingång besparas för ledigblifna tjänster vid hären, innan desamma återbesättas, må bestridas så väl den pensionering, hvilken någon tid framgent kommer att åligger arméns nuvarande enke- och pupillkassa, i den mån det åt denna kassa år 1884 ännu bibehållna kapital jemte dit inflytande afgifter icke förslå, som ock pensioneringen af dem, hvilka redan äro eller inom 1884 års utgång skulle, med tillämpning af nu gällande stadganden, vara berättigade till pension från det under benämning "pensionsstaten för militära embets- och tjenstemäns samt underofficärens enkor och barn", å nionde hufvudtiteln uppförda anslag å 50,000 kronor;

dels ock, vid bifall härtill, utesluta sistberörda anslag ur riksstaten för år 1884.

Utskottet hade hemställt,

att hvad Kongl. Maj:t beträffande pensionering af enkor och barn efter befäl och underbefäl m. fl. vid hären äskat och föreslagit icke måtte af Riksdagen bifallas;

hvarjemte Utskottet, under förutsättning af Riksdagens bifall till berörda hemställan, tillstyrkt,

att det hittills under rubriken "Arméns pensionskassa: Pensionsstaten för militära embets- och tjenstemäns samt underofficärens enkor och barn" uppförda anslag 50,000 kronor måtte oförändradt bibehållas.

Enligt anteckning å utlåtandet, var reservation mot detsamma inom Utskottet anmäld af Herrar Grefve *G. Sparre*, Grefve *C. Beck-Friis*, Grefve *C. K. J. Posse*, *H. R. Törneblad*, Friherre *F. von Essen*, Friherre *R. von Kræmer*, Grefve *S. Lagerberg*, Friherre *H. M. Palmstierna*, *J. Widén* och *C. O. Bergman*, hvilka yrkat bifall till Kongl. Maj:ts framställning.

Sedan *förra delen* af Utskottets förslag blifvit uppläst, lemnades ordet till

Chefen för Kongl. Landtförsvarsdepartementet Herr Statsrådet *Ryding* som anförde: Jag vet icke hvad som förvånade mig mest, då jag emottog detta Stats-Utskottets Utlåtande N:o 13 b, angående pensionering af enkor och barn efter befäl och underbefäl med flera vid hären, antingen det var Utskottets afstyrkande af den Kongl. propositionen eller den motivering — kauske rättare sagdt den brist på motivering — Utskottet gifvit i en fråga, som dock gäller en stor klass och dertill en behöfvande klass af menniskor. Motiveringen lyder sålunda: "Då nu mera Kongl. Maj:ts ovan åberopade förslag till ny härordning förfallit och således någon ökad eller eljest förändrad *tjenstgöring för armébefälet* icke för den närmaste framtiden torde ifrågakomma, läser Riksdagen icke vara benägen att nu vidtaga åtgärder till förbättring i detta befäls ställning." För hvilken förständig menniska jag än skulle läsa upp denna motivering, är jag öfvertygad, att hon skulle, utan att hafva läst hvad som står förut, ovilkorligen förmena, att det här vore fråga om en löneförbättring för armén eller rättare sagdt för arméns befäl. Så är dock icke meningen, utan frågan gäller endast pensionering af enkor och barn efter arméns befäl och underbefäl; och jag vet icke hvad detta kan hafva att göra med en ökad eller "förändrad tjenstgöring för armébefälet" eller en förbättring i afseende å befälets ställning, annat än möjligen på det sätt, att, om befälet får vidsträcktare tjenstgöring, som det ju skulle få enligt det nu fallna härordningsförslaget, så blir det svarare för befälet att syssla med andra förvärfskällor och att på sådant sätt kunna sjelfva samla bidrag till sina efterlevandes pensionering. Ja, innan arméns befäl blir bättre lottadt i afseende å pensionsväsendet för deras enkor och barn, skulle det ju kunna hända, att det icke syntes befälet så lockande att ingå på någon ny arméorganisation. Jag ber således det ärade Stats-Utskottet om ursäkt, då jag säger, att det icke varit de uppgifna skälen, som varit anledningen till Utskottets afstyrkande, utan att härtill bidragit helt andra orsaker. Jag har försökt utgrunda, hvilka dessa orsaker kunde vara, och har då först och främst frågat mig: "kan det vara sjelfva saken, — pensioneringen af en tjenstemannacorps' enkor och barn, som man ansett vara origtig och som Stats-Utskottet därför velat afslå?" Jag har härpå måst svara, att så icke kan vara händelsen; och deruti måste herrarne gifva mig rätt, om Ni, mine herrar, tänka efter, huru denna pensionering nu ställer sig. Jag vill dessutom till stöd för min åsigt få erinra om några ord, som fälles vid denna riksdag, då det var fråga om beviljandet af pension till en afliden militärläkares enka. Det yttrades då från ett par olika håll att, om i stället för de vid hvarje riksdag årligen inkommande ansökningarne om understöd till aflidne militäre tjenstemäns enkor och barn en bestämd summa ställdes till Kongl. Maj:ts disposition, så kunde det låta höra sig, och i nu ifrågavarande Kongl. proposition har just blifvit ifrågastäldt, att till arméns pensionskassa skulle öfverlemnas en viss summa, som skulle göra det möjligt för Riksdagen att slippa de årligen återkommande frågorna om pensionering af enskilde militäre tjenstemäns enkor och barn. Men låtom oss återkomma till den nuvarande pensioneringen. De nu utgående

Angående statsbidrag till pensionering af enkor och barn efter befäl och underbefäl vid hären.
(Forts.)

Angående statsbidrag till pensionering af enkor och barn efter befäl och underbefäl vid hären.
(Forts.)

pensionerna för enkor efter afiidne militärer äro alldeles för obetydliga. Jag tager mig friheten att, för att visa detta, citera några siffror, som Ni, mine herrar, återfinna uti det betänkande, som afgafs af en för pensioneringens ordnande tillsatt komité och hvilket betänkande utdelades, efter hvad jag vill erinra mig, redan till 1881 års Riksdag.

Det visades der att för största delen af de tjenstemän, som finnas vid armén, eller de tjenstemän, som fylla de talrikaste tjenstegraderna, nemligen kaptensgraden för befälet samt fanjunkare- och förste sergeantsgraden för underbefälet, utgå pensionerna till dessas efterlemnade enkor och barn för närvarande med 150 kronor om året till kaptensenkör och med 60 kronor åt enkor efter fanjunkare och sergeanter af första klassen.

Det finnes väl ingen, som kan påstå, att dessa summor nu äro tillräckliga såsom pensioner; jag tror det knappast finnes någon, som icke skall medgifva, att dessa pensioner äro alldeles för små och böra således förbättras. Dertill kommer, att nu ifrågavarande pensionskassa, till följd deraf att den hvilar på origtig grund, från första början arbetat under särdeles ogynsamma omständigheter, så att det icke ens är säkert att alla, som inbetalt sina årliga afgifter till kassan, derifrån kunna erhålla pension för sina efterlevande. Detta missförhållande gör också, att man icke vill ålägga såsom något tvång befälet och underbefälet vid armén att ingå i arméns enke- och pupillkassa, och följden häraf har också blifvit, att en stor del af arméns tjenstemän icke nu för sina enkor och barn köpa sig pensionsrätt från denna kassa. Vid dessa tjenstemäns frånfälle stå de efterlevande utan något understöd, men ofta med fattigdomen innanför dörren.

För att afhjelpa den svåraste nöden i sådant fall, har Riksdagen välvilligt i flera år ställt till Kongl. Maj:ts disposition ett anslag af 50,000 kronor till pensionering åt militäre embets- och tjenstemäns samt underofficersares enkor och barn. Såsom vilkor för undfående af pension från detta anslag är vordet föreskrifvet, att bouppteckningen skall visa, att det icke finnes större behållning i boet än att 3 procent af denna behållning icke öfverstiger den pension, som får delas ut af anslaget. Men dessa pensioners storlek är ännu mindre än hvad arméns enke- och pupillkassa kan gifva. De utgå nemligen — för att särskildt tala om de här ofvan omnämnda tjenstegrupperna — med 75 kronor till kaptens enka och 60 och 45 kronor för fanjunkares och för sergeanters enkor. Dessa siffror tala tillräckligt för sig sjelfva. För en krigsminister, som oupphörligen får taga emot ansökningar med bilagda betyg derom, att den eller den enkan är fattig, men nödgas sörja för sig sjelf samt för 3, 5 à 6 barn, och som då måste svara: här finnes icke större hjälp att finna än 75 kronor, så kännes det, försäkrar jag, svårt. Hjelpen är så liten, att den är nära nog ingen. Följden är också, såsom jag nämnt, den, att vid hvarje riksdag förekomma ansökningar om pension på indragningsstaten och Riksdagen har sålunda redan kommit att bidraga till militära enkors och barns pensionering med 50,000 kronor, det ofvannämnda anslaget på nionde hufvudtiteln, samt dessutom med eu summa af mellan 9 och 10 tusen

kronor till understöd åt särskilda personers enkor och barn, således med sammanlagdt 59 à 60 tusen kronor.

Nu är hos Riksdagen begärdt att, för att få bildad en på vetenskapliga grunder ordnad enke- och pupillkassa för armén, Riksdagen skulle, i stället för dessa 50,000 kronor å nionde hufvudtiteln, gifva kassan ett årligt anslag af 67,708 kronor. Det är således nu fråga om en förhöjning af i rundt tal 17,700 kronor; men om man äfven tager i betraktande att, så framt denna kassa varder ordnad på sätt som föreslagits, de år efter år återkommande enskilda petitionerna mer och mer skulle komma att minskas, så kan man äfven tryggt påstå, att den verkliga tillökning, som af Riksdagen begäres, blott är 10 à 15,000 kronor. Är detta nu en summa att tala om, då ett sådant stort mål kan vinnas?

Man säger, att det icke behöfver bildas några särskilda pensionskassor, enär ju officerarne och underofficerarne kunna gå in i allmänna enke- och pupillkassan, liksom alla andra personer göra, hvilka vilja köpa en pension åt sina efterlevande enkor och barn. Det är en sanning. Men det är lika gifvet, att de i sådan händelse för samma pensionsafgift få en mindre pension, dels emedan den nybildade kassan kan få hjälp, en grundfond, från den nuvarande enke- och pupillkassan, och dels emedan allmänna enke- och pupillkassan måste drabbas af en viss förvaltningsafgift, som man deremot nu slipper, alldenstund den nya enke- och pupillkassan kan skötas af arméns pensionskassas tjänstemän, ett åliggande som skulle utan särskild ersättning dem tillkomma.

Dessutom har Riksdagen så många gånger förut med både råd och dåd bidragit till enke- och pupillkassors bildande åt *andra* corpser och stater, att sådant icke kunnat falla eder ur minnet, mine herrar. Sålunda är som bidrag till jernvägstjänstemäns enkors och barns pensionering anslagen afkastning af jernvägen tillhörande jord, telegraf-tjänstemännen få för sin kassa af telegrafmedlen ett visst årligt anslag, civilstatens enke- och pupillkassa får indirekt ganska stora anslag, presterskapet får, såsom ni veta, bidrag derigenom, att af hvarje befattnings som första gången blifver ledig ett års afkastning går till presterskapets nybildade enke- och pupillkassa. Detta bildande af enke- och pupillkassor är således ett erkändt behof, som Riksdagen många gånger förut sökt att afhjelpa.

Om det nu icke är saken själf, kan det väl således vara den omständigheten, att det anslag, som begärts, är för stort, hvilken vållat afslaget? Huru ställer sig då en jemförelse i detta hänseende med hvad staten gör för andra enke- och pupillkassor? Jag skall söka visa detta med tillhjelp af några uppgifter i det betänkande, som afgifvits i syfte att få den ifrågavarande arméns enke- och pupillkassas ställning förbättrad. Det visar sig då, hvad först civilstatens enke- och pupillkassa beträffar, att denna kassa, hvars delegares antal är år 1879 upptaget till omkring 3400, erhåller ett bidrag från tjänstemannafonden, hvilket, enligt civilstatens fullmäktiges år 1877 till Kongl. Maj:t afgifna berättelse, uppgår i medeltal för fem år till 128,544 kronor om året. Det förhåller sig nemligen, enligt hvad ni

Angående statsbidrag till pensionering af enkor och barn efter befäl och underbefäl vid hären.
(Forts.)

Angående statsbidrag till pensionering af enkor och barn efter befäl och underbefäl vid hären.
(Forts.)

veta, mine herrar, så, att Kongl. Maj:t pensionerar civilstatens embets- och tjänstemän, när de uppnått 65 års ålder, med hela lönen på indragningsstat. Då det nu endast är få tjänstemän, som icke begagna sig af detta pensionerings sätt, har följden blifvit att de bidrag, som staten gifvit till civilstatens pensionsinrättning, varit så tillräckliga, att nyssnämnda tjänstemannafond kunnat ganska betydligt tillväxa, och då derifrån sedan lemnats bidrag till enke- och pupillkassan, har ju staten derigenom indirekt lemnat bidrag till denna sistnämnda kassa. Hvad angår elementarlärarnes enke- och pupillkassa, hvilkens delegare år 1879 utgjordes af 822 personer, är såsom bidrag till densamma å riksstatens nionde hufvudtitel uppfördt ett årligt anslag af 65,000 kronor. Folkskollärarnes enke- och pupillkassa, som år 1879 räknade 2668 delegare, åtnjuter å samma hufvudtitel ett årligt anslag af 56,000 kronor. Herrarne se sålunda, att det är flera enke- och pupillkassor, som äro tilldelade anslag af allmänna medel, och tager man nu vidare i betraktande att antalet delegare i den kassa, hvarom nu är fråga, skulle komma att uppgå till minst 4000, så är väl det här begärda anslaget, 67,708 kronor, icke för stort.

Är det nu icke själfva saken och är det icke siffrans storlek, som uppväckt hos Stats-Utskottet betänkligheterna mot förslaget antagande, så nödgas jag gissa på en annan orsak dertill, och kommer då in på kanske helt ömtåliga funderingar, nämligen huruvida det kan vara *politiken*, som denna gången framkallat dessa betänkligheter. Men i sådant fall ber jag först få erinra, att nu föreliggande fråga icke har det minsta samband med de så kallade "stora frågorna". Redan för öfver 20 år sedan uttalades vid arméns riksdag, det vill säga vid dess fullmäktiges sammanträde, den önskan att arméns enke- och pupillkassas ställning måtte förbättras. År 1878, vid det senaste sammanträde som varit, väcktes icke mindre än 5 eller 6 olika motioner i saken och fullmäktige stannade då slutligen i det beslut, att hos Kongl. Maj:t anmälan skulle göras om behovet af att få kassan ordnad på rigtiga grunder samt en utredning begäras af de möjligen förekommande olika sätt, hvarpå sådant bäst skulle kunna ske. Kongl. Maj:t tillsatte med anledning häraf i början af år 1879 en komité, som fick sig en sådan utredning ålagd. Denna komité arbetade icke fort, men grundligt, och i slutet af år 1880 blef dess betänkande färdigt. Det inlemnades till Kongl. Maj:t i början af år 1881, och önskvärdt hade varit, att det blifvit framlagdt för Riksdagen antingen samma år eller senast året derpå, ty då hade det icke kommit i kollision med de stora frågorna.

Häraf kan man ju se, att det icke finnes något samband mellan denna fråga och försvarsfrågan i och för sig, men politiken tvingar kanske ibland till att bekämpa en ministers förslag för att förmå honom att afgå, men I insen, mine herrar, att något sådant *nu* är härvidlag alldeles onödigt. Att taga frågan från den sidan är ju således icke heller behöfligt. Skulle åter eder mening vara att uti politikens fina och trånga maskor snärja in frågan om beredande af ett knappt lefvebröd för enkor och faderlösa barn, då är politiken obarmhertig och ännu mindre på sin plats.

Då jag således åtminstone för min del icke kan finna något giltigt skäl för afslag å Kongl. Maj:ts proposition och är öfvertygad om att I, mine Herrar, vid närmare besinnande skolen se saken på samma sätt, hoppas jag att I, med afslag å Utskottets hemställan, bifaller hvad Kongl. Maj:t föreslagit.

Angående statsbidrag till pensionering af enkor och barn efter befäl och underbefäl vid hären.
(Forts.)

Herr Nils Peterson: Herr krigsministern beskyldde Utskottet för att icke hafva förebragt några giltiga skäl för det slut, hvartill det i denna fråga kommit. Om så verkligen skulle vara förhållandet, så kan det ju finna sin förklaring deri, att Utskottet så här, först i Riksdagens sista timme måst taga frågan om hand, i följd hvaraf den måhända icke blifvit behandlad med all den motivering, hvilken eljest vanligen egnas de frågor, som hänskjutas till Utskottets bepröfvande. För min del finner jag dock dess skäl fullkomligt tillfredsställande, och jag skulle vilja här tillägga ett ytterligare, nemligen det, att genom den nyligen skedda löneregleringen, arméns befäl fått sina löner betydligt ökade och att Riksdagen i alla fall fortfarande lemna ett årligt bidrag af 50,000 kronor till ifrågavarande enke- och pupillkassan. Det är nemligen både känt och erkänt, att befälens aflöning blifvit betydligt ökad i förhållande till dess tjänstgöring, och vid sådant förhållande hade jag trott, att man icke vidare skulle behöfva höra det der talet om en i nöd stäld samhällsklass och om att man vill fråntaga den dess lefvebröd. Jag tror att nöden icke blefve så stor, om man blott hushållade riktigt, och att mången familjefar skulle genom att försaka en eller annan middag på Hasselbacken kunna hopspara tillräckligt för att hans enka och barn kunde blifva försörjda. Om hvar och en besinnade detta, skulle helt säkert icke så många blifva nödsakade att för sin bergning vända sig med begäran om hjälp till vare sig fattigvården eller staten. Jag vet väl, att detta är hårda ord, men jag vet äfven, att jag, åtminstone i vissa fall, har skäl för mitt påstående. Jag föreställer mig, att vi här i vårt land slagit in på en falsk riktning, och att man har alltför stora anspråk på staten, då man begär, att den skall pensionera icke blott tjänstemännen utan äfven deras enkor och barn. Jag har förut uttalat min åsigt i det fallet, att det är hvarje familjefaders både rätt och pligt, att hafva omtanke om sina barn, så att man icke oupphörligt kommer med nya pretentioner på staten. Vi böra ställa saken så, att det för en och hvar blir gifvet och klart, att han för de sinas försörjning icke har att lita på något annat än sitt eget förstånd och uppehålleinstinkten. Härmed har jag uttalat min åsigt. Såsom jag förut sagt, är jag alldeles icke mot en allmän reglering; men i det skick frågan nu föreligger bör hvar och en inse, att man icke kan annat än bifalla Utskottets afstyrkande hemställan.

Herr *J. Jonasson* i Gullaboås instämde med Herr Nils Peterson.

Friherre Leijonhufvud: Jag kan i allt hvad sjelfva saken angår inskränka mig till att instämma i Herr krigsministerns anförande och skall därför icke upptaga tiden med att upprepa hvad han sagt.

Angående statsbidrag till pensionering af enkör och barn efter befäl och underfäl vid hären.
(Forts.)

Deremot ber jag att få yttra ett par ord till svar på den siste talarens anförande. Han började med att äfven nu upprepa den förut ofta uttalade satsen, att staten icke bör pensionera enkör och barn, utan att tjänstemännen böra göra sådana besparingar, att de äro tillräckliga för familjens försörjning. Jag skall icke mycket uppehålla mig vid sjelfva principen, enär förhållandet verkligen är, såsom krigsministern redan anmärkt, att Riksdagen alldeles icke godkänt någon sådan princip utan tvärt om på många andra områden till enke- och pupillkassor lemnat bidrag af statsmedel. Så t. ex. till presterskapets, till folkskolelärnarnes, till civilstatens pensionskassor. Sålunda är hvad han yttrade om principen icke mycket att fästa sig vid. Samme talare medgaf sjelf, att hans ord voro hårda, och det tror jag för min del också, de voro till och med allt för hårda.

Han talade äfven om den verkställda regleringen af lönerna för arméns befäl och att dessa voro så höga, att man icke nu ytterligare borde hafva anspråk på pensioner. Jag ber i det afseendet att få upplysa, att det dock finnes två klasser af detta befäl, af hvilka för den ena löneregleringen medförde en fördel af mycket tvifvelaktigt betydelse och för den andra en afgjord olägenhet. Den förra var kaptensgraden. Inom densamma rådde förut i afseende på lönebeloppen mycken ojemnhet, men förhållandet var dock, att vid de flesta indelta regementen boställes utarrendering lemnade stora öfverskott, men efter regleringen fick en stor del sina löner nedsatta. Men det finnes en annan klass, hvilkens ställning jag ber att särskildt få lägga Kamraren på hjertat; det är nemligen underofficerarne. Hela den graden har genom regleringen lidit ett ganska betydligt afbräck. Under det att den nemligen förut genom afkastningen af sina boställen hade en någorlunda god ställning, så befinna de sig numera, då lönen är bestämd till en kontant siffra, i ett betryck, som för hvarje dag blir allt värre. Det har därför också helt nyligen inträffat något, som man förut aldrig hört talas om, att nemligen en underofficer vid indelta armén rymt till Amerika till följd af ekonomiskt obestånd. En sergeant t. ex. har nu en lön af 240 och 360 kronor plus det lilla tillägg han uppbär, då han är i tjänstgöring. Vid de värfvade regementena hafva de väl något större inkomster, men så äro deras utgifter äfven större. Hvar och en, som haft dem under sitt befäl, vet väl, huru hårdt de få sträfva, och vanligen är boet, då mannen en gång faller ifrån, försatt i en jemförelsevis ganska stor skuld, och då får man icke sällan från enka och barn höra en jemmer, som verkligen är hjertslitande. Hvad den ifrågavarande pensionskassan beträffar, så visade det sig redan år 1856, då jag första gången deltog i arméns fullmäktiges sammanträden, att kassan icke kunde bära sig. Då var visserligen ännu icke någon fara för handen, men man såg, hvart det skulle bära. Det ifrågasattes därför, att föreskrifva tvunget inträde i kassan, men det befans snart, att detta vore snarare att stjelpa än att hjälpa, ty de afgifter, som man ansåg sig kunna fordra af underofficerarne, voro alltför otillräckliga. Emellertid har det sedan dess fortgått på samma sätt, med den påföljd, att kassans ställning allt mer försämrats. Det bidrag, som nu begäres, är ganska måttligt. Det belöper sig till omkring

17,000 kronor. Meningen vore då, om detta bifalles, att man skulle kunna ålägga alla, att gå in i kassan, men vilkoren, som man anser sig nödsakad föreskrifva, äro i alla fall så hårda, att de gracer, som man derigenom bereder befalet, sannerligen äro ganska ringa. Jag tager mig emellertid friheten yrka bifall till Kongl. Maj:ts förslag.

Häruti förenade sig Herrar *Hedin* och *af Trolle*.

Herr Hedlund: Det har blifvit ifrågasatt, huruvida politiska skäl skulle ligga bakom Utskottets nu föredragna afstyrkande utlåtande. Jag vågar icke bestämdt uttala mig derom, men för egen del och för icke så få med mig kan jag säga, att, om något politiskt skäl förefunnits, så hade Utskottets betänkande helt säkert icke gått i den riktning, som det nu går, gent emot *den* krigsminister, som vi hafva nöjet återse här i dag. Möjligen kan ett annat politiskt skäl här hafva verkat, nemligen missmodet öfver den utgång de stora försvars- och skattereformerna fått. Detta missmod har möjligen kastat sin skugga öfver denna fråga, i ty att det gjort en del ledamöter ovilliga att göra eftergifter, som de under andra förhållanden tilläventyrs varit benägne för. Men när man nu angående vårt försvarsverk, som kostar så betydliga summor, från flere håll hört uppgifvas, att det är otillfredsställande — man har till och med användt starkare uttryck — så får man icke undra på, om man icke anser det vara skäl att kosta mer på den saken. Jag hade också väntat, att i Stats-Utskottets betänkande angående regleringen af utgifterna i riksstatens 4:de hufvudtitel finna uttryck af denna stämning, synnerligast som man och man emellan ordats derom, att man bör hålla igen på ett system, som icke är hållbart och reservera beloppen för kommande behof. Men Stats-Utskottet har endast gjort afprutning på de af Kongl. Maj:t äskade anslagen i en enda punkt, nemligen i fråga om befästningen af Karlsborg och i öfrigt tillstyrkt allt hvad Kongl. Maj:t begärt. Man måste då erkänna, att Utskottet gått ganska hänsynsfullt till väga inför den situation, som föreligger, helst man icke vet något, hvarken om den blifvande försvarsorganisationen eller om den regering, i hvars händer förvaltningen kommer att ligga.

Med afseende på den föreliggande frågan, så instämmer jag med Herr Krigsministern deruti, att de pensioner, som äskas, icke äro höga utan tvärt om så ringa, att det bör blifva ganska svårt för en enka, åtminstone om hon har flere barn, att derpå uppehålla sig utan andra hjälpkällor, men deremot kan jag icke biträda hans uppfattning om riktigheten af detta system af enkehjälp från statens sida, äfven om det efter starka påtryckningar vid föregående riksdagar godkänts. Jag föreställer mig, att när staten pensionerar embets- och tjänstemännen och, hvad särskildt den militära embets- och tjänstemannen beträffar, denna pensionsrätt inträder vid så unga år, att de med oförminskade krafter kunna egna sig åt annan sysselsättning och ändå få uppbära full pension, så har staten dermed tillfylltstgjort alla anspråk man i sådant afseende kan ställa på honom. På åtgärder att betrygga sina enkors och barns existens böra tjänstemännen sjelfva

Angående statsbidrag till pensionering af enkors och barn efter befäl och underbefäl vid hären.
(Forts.)

Angående statsbidrag till pensionering af enkor och barn efter befäl och underbefäl vid hären.
(Forts.)

tänka, och lyckligtvis finnas många utvägar derför. En af dessa ligger nära till hands, nemligen tagande af lifassurans och mig synes, att ingen tjänsteman bör undandraga sig att, genom att skaffa sig en sådan och betala derför stadgade premier, bereda sig trygghet för att vid sin död kunna åt de sina efterlemnna ett kapital. Gör han icke det, så gör han sig skyldig till en försumlighet, som man sedan vill afbördas på staten. Vi hafva nyss afgjort frågan om en pension åt en landshöfdingsenka. Jag ville icke deltaga i omröstningen derom, medan jag å ena sidan ansåg ställningen ömmande, men å andra sidan icke kunde frångå den uppfattningen, att en sådan tjänsteman som den, hvars enka pensionen gälde, sjelf bort i god tid vidtaga ofvan antydda säkerhetsåtgärd, hvartill hans löner bort hafva gifvit honom riklig tillgång. Detsamma gäller äfven här; 2 procent af lönen bör vara tillräcklig för att skapa en ganska betydlig lifassurans. Gör man så, då behöfver man icke någon nådegåfva af staten, som förutsätter, att det icke finnes tillgång i boet, utan då har den efterlevande rätt att under alla omständigheter utfå försäkringssumman. På detta sätt skulle vi komma ifrån detta nådehjonssystem, som är så motbjudande. Mine herrar, det är skäl att vi komma ifrån dessa ständiga påtryckningar att göra staten till en fattigvårdsinrättning, att komma ifrån detta vädjande till hjertat för att kunna besegra förståndet. Herr Krigsministern har visserligen rätt, då han säger: välan, låtom oss komma in på detta nya system, men låtom oss icke bryta med det gamla, innan vi äro der. Häruti ligger styrkan af hans bevisföring.

Jag har velat säga detta, men vill för närvarande icke göra något yrkande.

Herr *J. Andersson* i Jönvik förenade sig med Herr Hedlund.

Herr Aug. Peterson: Herr Talman! Mine Herrar! Bland de skäl, som Herr Krigsministern omnämnde, såsom möjligen varande för Kongl. Maj:ts förslag missgynnande, förekom äfven det att här skulle förefinnas ett politiskt skäl, eller att det varit för att bekämpa honom, som Stats-Utskottet kommit till det resultatet, Utskottets betänkande innehåller. Jag försäkrar emellertid, att så icke varit förhållandet. Det är ingen, som kan mera högakta och värdera Herr Krigsministern, än just dessa, som varit ledamöter och suppleanter i Utskottet; det är ingen bland dem, som icke lifligt önskar, att Herr Krigsministern ville ännu under många år qvarstanna på den taburett, der han nu sitter. Vidare yttrade Herr Krigsministern att det vore en brist i Utskottets motivering, att Utskottet endast helt knapphändigt yttrat, att då tienstgöringen för militärerna icke blifvit utsträckt, så hade Utskottet med anledning deraf icke funnit skäl att bevilja den ifrågasatta pensionen åt deras enkor och barn. Ja, detta har just varit hufvudskälet för Utskottets hemställan. Vidare yttrade Herr Krigsministern, att föreliggande fråga ej stode i samband med de stora frågorna. Jo, för min del tror jag detta, och Utskottet har varit af enahanda tanke; Utskottet har ansett att, först på samma gång

som en annan arméorganisation genomföres och en utsträckt tjänstgöring deraf blir en följd, man bör bestämma löner och pensioner i förhållande dertill. Herr Krigsministern erinrade att, hvad anginge ifrågavarande pensioner, här i Kammaren blifvit yttradt, att man borde ställa till Kongl. Maj:ts förfogande ett bestämdt anslag, så att icke Riksdagen behöfde i hvarje särskildt fall besväras med dylika pensionsfrågor. Jag har förut uttalat just samma åsigt, och jag gillar i allo detta sätt att gå till väga. Men man må väl ändå taga hänsyn till, att det finnes ett icke så litet antal tjänstemän, som efterlemnade oförsörjda enkor och barn, och att det således erfordras att en fullständig utredning i detta hänseende framläggas och blir föremål för Riksdagens pröfning; och om detta sker, så skulle jag gerna vilja vara med om en sådan anordning. Vidare ifrågasatte Herr Krigsministern, huruvida summans storlek skulle vara afskräckande. Nej, så är icke förhållandet; men man måste medgifva att denna fråga har sammanhang med de s. k. stora frågorna och bör på samma gång som dessa ordnas. Detta är det enda politiska skäl, som legat bakom Utskottets resonnement, och ingenting annat. Utskottet har menat hvad det skrivit. Man må icke misstänka, att Utskottet haft några biasigter eller andra skäl, än de redan afgifna, och på grund af hvilka Utskottet funnit lämpligt att afstyrka förevarande hemställan, till hvilken hemställan jag, på de skäl jag nu haft äran anföra, ber att få yrka bifall.

Angående statsbidrag till pensionering af enkor och barn efter befäl och underbefäl vid hären.
(Forts.)

Grefve Sparre: I en fråga, sådan som denna, hvilken egentligen endast och allenast är en barmhertighetssak för behöfvande enkor och barn, synes det mig som om vi gerna skulle kunna undvika "skuggorna från de så kallade stora frågorna" och således icke förblanda den förra med dessa senare. Herr Statsrådet och Chefen för Landtförsvarsdepartementet har på det mest tydliga sätt redogjort för frågan; han har visat att densamma är icke ny, utan tjugu år gammal; han har visat att nästan alla andra pensionkassor hafva högre anslag, än den nu ifrågavarande. Hvarför skulle vi då låta några sådana der skuggor skymma bort denna enkla fråga och hindra oss från att fatta ett beslut, som skulle aftorka många tårar och bereda lättnad åt många i betryck varande enkor och barn. Här har blifvit yttradt af en talare från Kalmar län, att det vore lyckligt om folk i allmänhet iakttog mera sparsamhet. Jag erkänner till fullo det rigtige i denna grundsats; men den eger icke och bör icke ega tillämpning när det är fråga om att gifva enkor och barn understöd af 150 å 180 kronor om året, ty icke kan man spara något med så små pensioner. Man har väl sagt, att staten icke skall vara någon fattig- eller försörjningsanstalt, utan att den bör sysselsätta sig med andra saker. Jag erkänner det, men erfarenheten visar att vid hvarje riksdag uppstå frågor om understöd åt enkor, och det är just till undvikande deraf, hvad angår militärenkor, man nu skulle arrangera pensionsfonden. Här har blifvit anfördt af Herr Krigsministern, att den ena enke- och pupillkassan efter den andra kommit i åtnjutande af statsbidrag, och billigheten synes tala för att man söker få äfven den nu ifrågavarande ordnad i den rigtning Kongl. Maj:t föreslagit.

Angående statsbidrag till pensionering af enkör och barn efter befäl och underbefäl vid hären.
(Forts.)

Man säger att staten icke lämpligen bör befatta sig med pensionering; jag vill dervid erinra herrarne om huru i detta fall de enskilde, litet hvar, göra. Jag har den lyckan eller olyckan att vara med i en mängd jernvägsbolag, fabriksinrättningar m. m. Nå väl, i de flesta af dessa jernvägsbolag och fabriksinrättningar har man inrättat eller tänker man på att inrätta en pensionskassa för de behöfvande, för enkorna och barnen. Tro herrarne att det är alldeles godvilligt man gör detta. Nej, utan derför att erfarenheten lärt alla dessa institutioner detsamma som den lärt oss, att om man icke på förhand vidtager dessa åtgärder, så kommer vid inträffande behof den ena människan efter den andra och skriker, och då tvingas hjertat, såsom talaren på göteborgsbanken nyss nämnde i fråga om landshöfdingeenkan i Jemtland, att göra eftergifter, hvilka då vanligen blifva mycket större, än om man från början vidtager anstalter och tvingar delegarne att sjelfva bidra till en pensionskassa. Ty, mine herrar — och dermed vill jag besvara den hänvisning den nämnde talaren gjorde, att tjänstemännen kunna taga lifassuranter — om människorna i allmänhet, om vi alla utan undantag vore så förtänksamma, att vi tänkte på att vi en gång skola dö, och om vi i enlighet dermed vidtoge erforderliga åtgärder för våra efterlevande, då behöfdes icke några sådana här särskilda anstalter. De äro nödvändiga *just derför* att denna frivillighet icke räcker till, derför att omtänksamheten om framtiden icke kommer af sig sjelf, utan måste framlockas. Staten måste för den skull uppmuntra folket att bereda sig för framtiden genom bidrag till pensionskassor, och för det ändamålet måste staten eller de enskilda privata bolagen jag nyss nämnde till någon del lemna sådana bidrag för att, som sagdt, uppmuntra tjänstemännen sjelfva att i större mån erlægga tillskott. Så är ju också här förhållandet. Här är ju icke fråga om att staten skall bidra med mer än 1½ procent, då delegarne i kassan sjelfva skola bidra med minst 2 procent af lönerna. Jag tror icke att någon, som känner det allra ringaste till dessa förhållanden, skall kunna undgå att erkänna, att det är alldeles för små pensioner de här ifrågavarande tjänstemännens enkör för närvarande hafva. I egenskap af Konungens Befallningshafvande har jag ofta varit i tillfälle att utbetala dessa belopp och jag må säga, att det verkligen är ömkligt att tilldela en stackars enka efter en officer eller underofficer en pension på 30 à 60 kronor. Det är hvad man säger hvarken "hackadt eller malet", och jag rycker på axlarna hvarje gång jag skrifer ut anordning på detta belopp. Dessutom vill jag fästa herrarnes uppmärksamhet på hvad som Utskottet här ganska riktigt anmärkt och som fortifikationsgeneralen nyss påpekade, att den gamla kassan, ty det finnes en sådan, fotats på felaktiga beräkningar, så att kapitalet är för år förtäres, hvarigenom kassan sålunda blir ändå mer otillräcklig att fylla behoven. Och då det i alla fall, äfven om vi i dag göra oss hårda, lærer gå derhän, att staten får taga i tu med att hjälpa denna kassa, så blir resultatet blott det, att, om den förändringen icke nu göres, bidragen, då de en gång komma att lemnas, blifva så mycket större.

Man har sagt att man skulle uppskjuta denna fråga till dess

att härorganisationen vore färdig. Jag för min del tycker att vi haft nog af den der sammanbindningen af frågor, som med hvarandra icke hafva det ringaste att göra. Ty det må man väl säga, att, antingen arméorganisationen blifver en eller en annan, frågan om officersenkornas pension står utom densamma. Det har äfven af Herr Krigsministern blifvit ådagalagdt, att, till och med om vid en förändrad arméorganisation officerarne få något högre löner, förhållandet icke blir bättre i fråga om pensionen än hvad det nu är. Huru jag således ser saken och då jag besinnar att vi här äro i tillfälle att utdela en present icke till en enda enka, som skulle erhålla fast pension på indragningsstat, utan till en mängd enkors uppgående till tusental — ja de uppgå enligt hvad Herr krigsministern upplyst till 2,800, så att jag tager icke till för mycket — af hvilka enkors en stor del äro underofficersenkors, som stå de flesta af oss temligen nära och för närvarande i pension endast hafva 30 à 60 kronor, men skulle få 180 kronor, så tycker jag verkligen att det ej kan vara skäl att säga nej, då frågan endast gäller 16,000 à 17,000 kronor. Ty detta är ju alltsammans. Och om man frånräknar de extra pensionsbeloppen, hvilka, såsom Herr Krigsministern upplyste, uppgå till 9,000 à 10,000 kronor, reducerar sig hela saken till 7,000 à 8,000 kronor. Skulle vi verkligen hafva hjerta till att neka hundratals tjänstemäns enkors ett bidrag till deras lefvebröd för att afpruta några få tusen kronor på statskassans utgifter?

Slutligen, mine herrar, vi behöfva visserligen här icke tala om några politiska skäl, men då Herr Krigsministern nyss yttrade, att det åtminstone icke bör kunna såsom skäl för ett afslag åberopas, att man vill få honom aflägsnad från den plats i Konungens råd som han nu intager, men från hvilken han redan begärt entledigande, synes det mig, öfvertygad som jag är, att det inom representationen icke finnes mer än en mening om det utmärkta sätt, hvarpå han fyllt sin plats, som vore det en vacker gård af erkännande åt honom, om Kammaren nu lemnade sitt bifall till denna proposition, som han, efter hvad det synes, omfattar med varmt intresse och om hvars godkännande han nyss med hela sin själs värme hos Kammaren anhöll. Jag tager mig därför, Herr Talman, friheten anhålla om bifall till Kongl. Maj:ts proposition och afslag å Utskottets hemställan.

Herr C. A. Larsson: Det var verkligen en tillfällighet, som gjorde, att Utskottets hemställan blef sådan som Andra Kammarens utskottsledamöter önskade. Vid voteringen i Utskottet voro nemligen två från Första Kammaren borta, så att rösterna utföllo med 12 mot 10. När man för några år sedan reglerade lönerna för armén, så gick man dervid kanske längre än man eljest hade gjort, om man icke hade föreställt sig, att den tid snart skulle komma, då herrar officerare finge litet mer att göra än hvad de nu hafva. När vi sedan genom gemensam votering tvingades att äfven gifva dem hela lönen i pension vid 50 års ålder, tyckte man att det gick väl långt, och man befarade, att anslagen under fjerde hufvudtiteln inom kort skulle få lof att fördubblas. Ty när vi väl hunnit till den tid, att flertalet

Angående statsbidrag till pensionering af enkors och barn efter befäl och underbefäl vid hären.
(Forts.)

Angående statsbidrag till pensionering af enkor och barn efter befäl och underbefäl vid hären.
(Forts.)

officerare och underofficerare uppnått sina 50 år och skola hafva hela lönen i pension, så lär det väl erfordras en högst betydlig förhöjning i anslaget. Men därför ansågo vi också i Utskottet, att på det sättet herrar militärer skulle vara i tillfälle att göra så pass stora besparingar, att deras efterlevfande icke skulle behöfva lida någon nöd. Man kan väl nemligen antaga, att officerarne i allmänhet uppnå en ålder af 70 år och sålunda få de under en tid af 20 år uppbära hela lönen i pension. Då vi nu dessutom vid denna riksdag fått full bekräftelse derpå, att Första Kammaren alldeles icke har något allvar med att åstadkomma någon förbättring i vårt försvarsväsende, så tycka vi å vår sida, att det icke kan vara skäl att bevilja några nya anslag till försvaret, ty här finnes tillräckligt med utgifter ändå, och man måste därför se till, att man icke allt för mycket belastar budgeten. Att icke någon politik kan ligga under denna lilla fråga, hoppas jag Herr Krigsministern skall kunna förstå; de 17,000 kronor, hvarom här är fråga, äro en allt för obetydlig summa för att kunna användas för att göra politik utaf. Det är därför att man redan beviljat så mycket, som man nu vill visa, att man icke vill gå längre i tillfredsställande af militärernas anspråk. Det kan väl vara sant, hvad Friherre Leijonhufvud nämnde, att en och annan underofficer genom regleringen fick mindre inkomster än förut, men åtminstone blefvo lönerna derigenom utjemnade, så att icke som förut många fingo nöja sig med rent af usla löner, under det andras voro oskäligt höga. För min del anser jag, att vi mycket väl kunna bifalla Utskottets förslag, utan att några vådor deraf äro att befara; ty befälet kan, efter min öfvertygelse, hushålla så med sina inkomster, att staten icke behöfver pensionera deras enkor och barn.

I detta yttrande instämde *Herr A. Magnusson*.

Herr Statsrådet Ryding: Jag vågar ännu en gång taga Kammarrens tid i anspråk just med anledning af hvad en föregående talare yttrade, nemligen att det var för principens skull, som man ansett sig böra afslå den Kongl. propositionen. Jag vill då å min sida såsom skäl för bifall åberopa äfven en princip, som Riksdagen visat sig godkänna just då den vid föregående tillfällen beviljat bidrag af statsmedel till enke- och pupillkassors bildande vid andra stater och corpser. Jag har redan förra gången jag hade ordet i sådant afseende erinrat om folkskolelärnarnes, telegrafverkets, jernvägstjenstemännens m. fl. enke- och pupillkassor, och jag upprepar ännu en gång, att om man jemför antalet delegare och statsbidragets storlek, så är hvad som nu begäres till denna kassa icke mer än hvad förut lemnats till flere andra kassor. Antalet delegare i den här ifrågavarande kassan skulle för närvarande komma att utgöra ej mindre än 4,003 personer, och det begärda bidraget belöper sig endast till omkring 67,700 kronor. Ser man nu, huru det förhåller sig med andra dylika kassor, så finnes det att i folkskolelärnarnes enke- och pupillkassa är delegarnes antal 2,668 och statsbidraget 56,000 kronor; i elementarlärarnes pensionskassa är antalet delegare 822 och statsbidraget

65,000, och civilstatens pensionsinrättning med 3,474 delegare uppbar, enligt hvad jag förut meddelat, ett bidrag af 128,544 kronor. Det är sålunda icke att bryta mot någon princip att gifva detta anslag. Befälet kommer att bidraga till bildandet af denna kassa med så stora belopp hvar och en, att de, det försäkrar jag, måste hålla sig från att gå på många middagar på Hasselbacken, för att kunna betala det. I det betänkande, som afgifvits och som behandlar denna fråga, kunnen I, mine herrar, af bilagan H se uträknadt huru mycket en blifvande delegare skall betala för att få uti denna kassa erhålla del. Jag t. ex., som betalade till den gamla enke- och pupillkassan medan jag var ogift officer $3\frac{1}{2}$ procent och sedan jag blef gift 7 procent af den blifvande enkepensionen, förutom s. k. befordringsavgifter, jag måste, oaktadt dessa redan gjorda betalningar, nu till denna nya kassa betala en inträdesavgift af omkring 1,600 kronor.

Enligt hvad som synes af nämnda betänkande skulle, förutom dessa inträdesavgifter, erfordras till den nya kassan ett årligt bidrag, motsvarande ungefär $3\frac{1}{2}$ procent af löne- och beklädnadsbeloppen. Deraf skola ju alltid officerarne komma att betala 2 procent, ty det bidrag, som af staten begäres, eller 67,000 kronor, motsvarar blott $1\frac{1}{2}$ procent. Jag vill dessutom fästa uppmärksamheten på, att denna hittills bestående enke- och pupillkassa ej hittills kunnat bära sig, samt att staten redan måst å 9:de hufvudtiteln lemna ett årligt anslag af 50,000 kronor i och för pensionering af affidne militärers enkör och barn. Detta anslag skulle nu icke vidare ifrågakomma.

Orsaken hvarför jag just *nu*, vid denna riksdag, nödgats begära anslaget är, att arméns fullmäktige hafva sina sammanträden hvart 5:te år och de sammanträdde senast 1878, hvarför de nu i höst åter skola sammanträda. Jag tror det skulle vara obehagligt för en krigsminister, hvilken det nu må blifva, att möta dessa fullmäktige år 1883 och behöfva säga: man har begärt saken, men så sent att den icke kunnat hinna blifva färdig, icke ens till i år, och det är för att frågan i höst må kunna föreläggas arméns fullmäktige, som jag önskat att Riksdagen nu i år måtte bevilja anslaget.

Herr Bokström: Jag skall anhålla att få yrka bifall till Utskottets betänkande för sjelfva sakens skull.

Jag ber att få fästa uppmärksamheten på den stora skilnaden emellan de enkepensioner, som begäras på 9:de hufvudtiteln och hvilka icke utan skäl kunna sägas hafva satt Kammarrens tålmod på rätt stora prof, och det understöd som här är i fråga. Detta är nemligen ett understöd till en sjelfhjelpsförening, hufvudsakligast grundad på delegarnes bidrag. De skola för närvarande *alla*, som uppbara lön, betala $3\frac{1}{2}$ procent af enkepensionerna, ehvad de göra sig till delegare i enkekassan eller icke, och för att blifva delegare fordras ett ytterligare årligt tillskott af $3\frac{1}{2}$ procent. Jag har i flere år varit redögörare under arméns pensionskassa och mer än en gång fått till enkor, som kommit och frågat efter sin pension, gifva det nedslående svaret: "Ni få ingen pension". De fråga då: Har min man då icke betalt

Angående statsbidrag till pensionering af enkör och barn efter befäl och underbefäl vid hären.
(Forts.)

Angående
statsbidrag
till pensione-
ring af enkor
och barn efter
befäl och
underbefäl
vid hären.
(Forts.)

några afgifter?“ Jag har derpå icke kunnat svara annat än: “Ja, han har varit tvungen att betala sina 3½ procent å pensionsbeloppet, som dock icke utfaller med mindre 7 procent varit utbetalda.“ Att på ett tillfredsställande sätt förklara hvarför icke den gjorda inbetalningen skulle berättiga till *någon* pension, har jag icke förmått.

Förhållandena och villkoren äro sådana för närvarande i arméns enke- och pupillkassa, att officerarne icke finna med sin fördel förenligt att ingå i densamma af fruktan för att de icke skola få ut sina pensioner. Det är detta förhållande jag önskar må kunna ändras, och då detta kan vinnas för så godt köp som här synes vara förhållandet, och då Riksdagen derjemte skall vinna den fördel, att dessa ledsamma frågor om enskilda enkepensioner på 9:de hufvudtiteln skola komma att förminskas, så vågar jag hoppas, att Kammaren skall bifalla den Kongl. propositionen.

Herr Ola Andersson i Burlöf: Jag vet knappt om man kan våga motsätta sig ett anslag sådant som det förevarande. Det ser alltid ut som om man skulle vara hård och obarmhertig så fort man icke genast är färdig att ingå på hvarje förslag, som åsyftar höjande af löner och pensioner för statens embets- och tjenstemän, men man måste ihågkomma, att man har skyldigheter äfven emot andra medborgare i samhället, och jag tror att, huru vackert det än låter, så måste man dock taga någon hänsyn jemväl till dessa många andra samhällsmedlemmar, som icke kunna af staten begära pension för sina enkor och barn.

Jag medgifver att saken, hvad beträffar summan som är i fråga, icke är af någon synnerlig betydelse, men i alla fall tror jag, att den förtjenar att ses från mer än en sida.

Grefve Sparre ville uppmana denna Kammare att gifva Herr Krigsministern en vacker gård af aktning och erkännande för det han med hela sin själ arbetat för försvarets ordnande. Det var rätt vackert af Grefve Sparre framför allt, som, så vidt jag kunnat förstå, med hela *sin* själ arbetat *mot* Herr Krigsministern i hans bemödande för försvarsfrågans lösning. Här har nu af Herr Statsrådet och Chefen för Landtförsvarsdepartementet frågats, om det vore verkliga eller blott politiska skäl, som hos Stats-Utskottet gjort sig gällande.

För mig har det hufvudsakliga skälet varit, att jag icke i någon form vill bevilja förbättringar i löner eller pensioner eller i allmänhet anslag till militära ändamål för rån vi kommit framåt med sjelfva försvarsfrågan. Man må kalla detta för politik eller icke, men icke kan det väl anses vara rigtadt mot den minister, som gjort allt hvad i dess förmåga stått för frågans lösning och deruti endast hindrats genom Första Kammarens beslut att afklippa alla vidare förhandlingar. Hade vi kommit något steg framåt, så skulle jag varit villig att för min del göra något för denna sak, men såsom saken nu står har jag icke lust dertill.

Utom detta, som för mig varit hufvudsakliga skälet, har jag dock äfven funnit andra skäl, som ju gerna kunna framhållas.

Man säger att här gäller det blott 17,700 kronor och subtraherar

ytterligare derifrån bort 9,000 kronor, som skulle utgöra det ungefärliga vanliga belopp, som årligen åtgår till extra pensioner på grund af särskild framställning från Kongl. Maj:t. Nu är dock förhållandet, att i år är det icke mer än cirka 2,000 kronor, som begärs för detta ändamål. Jag tror därför, att om händelsevis beloppet utgjorde 9,000 kronor, det är den komité, som behandlat föreliggande fråga, gjorde sina beräkningar, så är det därför icke alldeles rätt att antaga, att beloppet ständigt skulle blifva enahanda och afdraga detsamma såsom något normalt från de 17,700 kronor, icke heller är jag alldeles säker på att vi komma att gå fria för sådana extra enkepensioner framdeles. Oaktadt staten har gjort mycket för embetsmannacorpserna i detta hänseende, såsom här blifvit framhållet, så hafva dock, enligt hvad vi sett, åtskilliga extra ansökningar och framställningar från Kongl. Maj:t om pensioner för civile embetsmäns enkor och barn inkommit till hvarje Riksdag. Jag tror sålunda att vi icke torde komma att blifva alldeles fria i detta hänseende framdeles heller.

Dertill kommer, att det icke är så alldeles säkert, att det alltid kommer att stanna vid detta belopp af 17,700 kronor. Här är fråga om att flytta öfver 130,000 kronor från den gamla enke- och pupillkassan. Vidare skulle ytterligare öfverflyttas ett belopp af 400,000 kronor från samma kassa, och deremot skulle staten öfvertaga de förbindelser, som den gamla kassan beräknades icke kunna fullgöra. Dessa hade komitén beräknat till 25,000 kronor årligen, att småningom minskas. Nu har Kongl. Maj:t föreslagit, att i stället för detta belopp, så skulle man kunna afhjelpa behovet genom att taga undan lönerna för officerare och underofficerare under någon tid, då de tillträdde nya platser, och på detta sätt skulle man få behovet fylldt, så att staten icke skulle behöfva skjuta till mer än det föreslagna beloppet. Det är emellertid ganska möjligt att, sedan denna kassa en gång satts i gång, man kommer och säger, att det dock är ganska hårdt, att dessa officerare och underofficerare, som man tycker i alla fall hafva för liten lön, skola nödgas afstå dertill en del af den lön, till hvilken de lagligen äro berättigade, och man begär att summan skall fyllas på annat sätt. Jag vågar åtminstone icke vara säker på att så ej kommer att ske.

Jag vet visserligen, att vi nu komma att ganska mycket klandras, såsom alltid är förhållandet, då vi icke genast, så fort det begäres, vilja öka löner och pensioner. Jag läste senast i går i en tidning, som räknar sig till de så kallade sansade och bland dessa är en af de bästa, den beskyllningen att vi så kallade hemmansegare icke vilja bifalla något annat än hvad som utgör en vinst särskildt för hemmansegarne eller ligger i deras intresse. Jag vet just icke huru mycket hemmansegarne vunnit på de åtgärder, som under de senare åren vidtagits, men säkert är att icke hafva löntagarne skäl att klaga. Vi hafva ty värr icke kunnat lyckas få en statistisk uppgift, hvaraf man kan se beloppet af löner och pensioner. Vi hafva i detta afseende endast den statistiska öfversigten öfver den uppskattade inkomsten af allmän tjenstebefattning och pensioner, och den är visserligen, det medgifver jag gerna, icke exakt, men den lär väl dock få anses unge-

Angående statsbidrag till pensionering af enkor och barn efter befäl och underbefäl vid hären
(Forts.)

Angående
statsbidrag
till pensione-
ring af enkor
och barn efter
befäl och
underbefäl
vid hären.
(Forts.)

färligen, då man tager det ena året till jemförelse med det följande, och i hufvudsak riktigt angifva huru saken ställer sig. Vi finna här af, att den uppskattade inkomsten af allmän tjenstebefattning och pension, som utgjorde 1870 33,651,696 kronor, år 1882 stigit till 55,759,179 kronor. Jag måste medgifva, att denna sista siffra måste man reducera något genom att afdraga värdet af boställena, som till staten indragits. Men om man nu också upptager dessa ända till 3, ja låt vara 4 millioner, så har dock på 12 års tid en stegring egt rum af närmare 20 miljoner. Ingen lär väl under sådana förhållanden kunna med fog beskylla representationen att icke hafva rundthändt nog behandlat statens tjenstemän, och om vi icke äro färdiga att genast bevilja hvarje nytt förslag, som går ut på att förbättra tjenstemännens ställning, så tror jag att det blott är rätt och att vi jemväl hafva skyldighet att tillgodose äfven andra intressen.

Jag har nu angifvit de skäl, som föranledt mig att åtminstone hysa betänkligheter för frågan. Det hufvudsakliga skälet har som sagdt varit, att försvarsfrågan fallit och jag icke vill höja löner och pensioner förrän den frågan förts framåt.

Herrar *Johan Jönsson, L. Börjesson, Magnus Jonsson, A. Göransson* och *Stormats Mathias Olsson* instämde i Herr Ola Anderssons anförande.

Herr Nils Petersson: Jag begärde ordet för att påpeka hvad redan den förre talaren vidrörde, att här gälla icke 10 eller 17 tusen kronor utan i sjelfva verket 120,000 kronor. Det ligger nemligen indirekt i det medgifvande, som här skall göras vid tillsättande af tjenstebefattningar. Det torde nemligen icke dröja länge innan man kommer och vill hafva åt innehafvarne till tjensterna de löner, som här äro i fråga att betalas till dem, och då staten garanterat, får nog staten betala. Det är därför i sjelfva verket icke fråga om så litet som 15,000 kronor eller så, utan 120,000 kronor. Jag yrkar afslag.

Herr Wieselgren: Det finnes väl icke mer än en mening om det grymma i forna tiders krigföringsätt, då man, för att icke lemna något medel oförsökt, ej ens skonade kvinnor och barn.

En talare har emellertid nu här i Kammaren förordat återupptagandet af samma, som man väl annars hoppades, längesedan aflagda krigföringsätt; ett stort antal af Kammarens ledamöter har med honom instämt. Jag vill till protokollet låta anteckna, att jag finner detta upprörande. I sjelfva saken har jag intet att tillägga till hvad som redan anförts, utan ber att på de skäl, som blifvit framställda från statsrådsbanken och af en talare på stockholmsbanken, få yrka bifall till Kongl. Maj:ts proposition.

Herr O. B. Olsson: Det förundrar mig att den siste talaren alltid skall framkomma med så mustiga ord, som han vanligen gör. Nu beskyller han personer för att genom sina yttranden återgå till forna tiders barbariska krigföringsätt att icke ens skona kvinnor och

barn. Jag kan icke finna någon jemförelse mellan de föregående talarnes yttranden eller den talares yttrande, som han åsyftade, och det påstående, att man uppoffrar qvinnor och barn, därför att man nu icke vill gå in på att föröka deras pensioner. Då jag medgifver att åtskilliga tjänstemannacorpser fått pensioneringen för enkor och barn reglerad, så ber jag dock att få erinra om att officerarnes och underofficerarnes enkor och barn icke blifvit i detta afseende alldeles lottlösa. Staten gifver dem nemligen sedan en lång följd af år icke mindre än 50,000 kronor om året. Nu har ifrågasatts att ytterligare öka detta belopp med 17,000 kronor. Jag vill då, i likhet med en talare på kalmarbänken och en annan föregående talare, erinra derom att det icke torde dröja särdeles länge innan Riksdagen, om detta förslag nu bifölles, finge emottaga en ny proposition om afskaffande af den orättvisa, som ligger deri, att en officer skall vid befördran vara skyldig att tjänstgöra några månader utan lön på den tjänst, hvartill han utnämns. Under sådana förhållanden måste staten naturligtvis göra ytterligare tillskott för detta ändamål. Jag vill också fästa herrarnes uppmärksamhet derå, att alla militärer, med undantag af de högre grader, som äro ett fåtal af det hela, nödgas enligt den nya staten taga afsked vid femtio års ålder och de erhålla då 80 procent af lönen i pension. De äro naturligtvis vid denna ålder i sin fulla manna-kraft och kunna egna sig åt andra arbeten. Skulle de då icke under sina återstående dagar kunna spara så mycket, att deras efterlemnade familj sluppe anlita staten för sitt upphålle? Jag tror att de både kunna och böra göra det.

För min del yrkar jag således bifall till Utskottets förslag.

Herr Hammarberg: Jag ber endast få tillkännagifva, att äfven jag för min del yrkar bifall till Kongl. Maj:ts proposition.

Öfverläggningen var slutad. Efter det propositioner gifvits enligt de gjorda yrkandena, biföll Kammaren Utskottets förevarande hemställan.

Den *senare delen* af Utskottets förslag blef härpå uppläst samt af Kammaren bifallen.

§ 4.

Skedde föredrag af Bevillnings-Utskottets Betänkande N:o 13, angående villkoren för tillverkning af bränvin.

Punkten 1.

Bifölls.

Punkterna 2 och 3.

Lades till handlingarne.

Angående statsbidrag till pensionering af enkor och barn efter befäl och underbefäl vid hären.
(Forts.)

§ 5.

Förekom till afgörande Stats-Utskottets Utlåtande N:o 8, i anledning af Kongl. Maj:ts särskilda proposition angående reglering af utgifterna under riksstatsens Fjerde hufvudtitel.

Punkterna 1—12.

Biföllos.

*Angående
anslag till
Karlsborgs
fästnings-
byggnad.*

I *punkten 13* hade Utskottet hemställt, att af Kongl. Maj:ts gjord framställning om beviljande af 200,000 kronor för fortsättande under år 1884 af Karlsborgs fästningsbyggnad måtte på det sätt af Riksdagen bifallas, att för ändamålet anvisades ett extra anslag af 100,000 kronor.

Efter föredragning af denna hemställan, mot hvilken Herrar Grefve *G. Sparre*, *L. Nordenfelt*, Grefve *K. Posse*, *R. Törnebladh*, Friherre *F. von Essen*, *V. Lothigius*, *J. Widén* och Friherre *G. Tamm* inom Utskottet reserverat sig under yrkande på bifall till Kongl. Maj:ts förslag oförändradt, anförde

Friherre Leijonhufvud: Den knapphändighet, hvarmed Utskottet behandlat Kongl. Maj:ts proposition i denna del, är högst märklig. Utskottet säger: "Då för de senare åren Riksdagen till detta ändamål anvisat, i enlighet med Stats-Utskottets då afgifna förslag, 100,000 kronor, oaktadt högre belopp varit ifrågasatta, och någon särskild anledning icke lärer förefinnas att nu höja detta belopp, hemställer Utskottet" etc. Denna motivering kan användas vid hvarje sak, som en gång blifvit afslagen, och det är icke nu första gången som en dylik motivering vunnit Riksdagens bifall. Den kan begagnas vid nästan hvarje fråga, som ej vinner Riksdagens godkännande. Den är sålunda mycket användbar, men dermed är icke sagdt att den är hållbar.

Hvad särskildt Karlsborg beträffar, begärde Riksdagen förledet år hos Kongl. Maj:ts en utredning om dess värde för landets försvar. Kongl. Maj:ts uppdrog denna utredning åt högste befälhafvaren för generalstaben, som verkställt den på ett i allo förtjenstfullt sätt, och meddelat goda upplysningar för hvar och en, som vill fatta vigten af denna sak. Jag skall icke nu genomgå hvad han yttrat för dem, som vilja taga frågan allvarligt i öfvervägande, ty de hafva säkerligen redan kunskap om förhållandena, och för dem, hvilka icke vilja sätta sig in i frågan, lönar det sig icke att anföra något derom.

Deremot skall jag meddela några andra upplysningar, om hvilken vikt som i utlandet lägges på fästningsbyggande och huru stora anslag som i åtskilliga europeiska länder för sådant ändamål beviljats. För nämnda ändamål har anslagits i Tyskland under åtta år 192 millioner kronor eller 22 $\frac{1}{4}$ millioner årligen, i Frankrike under tio år

325 millioner kronor eller $32\frac{1}{2}$ millioner årligen, i Österrike under de tre senaste åren 12 millioner kronor eller 4 millioner årligen, i England under 18 år 133 millioner kronor eller 7,400,000 kronor årligen, i Italien sedan 1871 under 12 år 81 millioner kronor eller $6\frac{3}{4}$ millioner årligen. Dessa siffror äro väl hämtade från de större europeiska länderna, men äfven i de mindre hafva stora summor för detta ändamål utgifvits, så t. ex. i Holland under 8 år 31 millioner kronor eller omkring 4 millioner årligen samt i Belgien under 25 år 90 millioner kronor. Här af framgår, att man utomlands lägger stor vikt uppå att hålla fästningarna i godt skick.

Nu har man hört yttras, att fästningar kunna i händelse af krig i hast uppföras och att man kunde undvika detta arbete i fred därför att man i krig ju alltid kunde uppkasta en sådan, der den behöfdes. Jag skall be att med några ord få korrigera en sådan åsigt, hvilken jag hört anföras åtskilliga gånger af en annan ingenjör, på göteborgsbanken, inom denna Kammare. Befästningar äro af flere olika slag. Först och främst hafva vi egentliga fästningar, som under fred ställas i fullgodt skick för att möta en inträngande fiende. Dessa fästningar hafva stormfria murar; meningen med dessa är ej att de skola kunna motstå fiendens artilleri — det anspråket har man länge sedan öfvergifvit, och murarne anläggas nu så att det de ej af fiendens artilleri kunna åtkommas förr än han arbetat sig ända fram till yttre grafkanten. Men dessa murar skola hindra fienden att hastigt och oförberedt genom stormning intränga i fästningen. Dessa permanenta fästningar förses med hvälfda och bombfasta logement, på det att den del af besättningen, som ej behöfver stå färdig på vallarne, må få hvila sig i lugn och ro. Detta är alldeles nödvändigt, om trupperna ej snart skola blifva alldeles uttrötade och otjenstbara. Likaledes böra der finnas skyddade rum för förråd, så att de samlade födoämnen och krigsmaterialierna ej af fienden kunna uppbrännas genom beskjutning och bombkastning, och dessa förråd böra vara tillräckliga för besättningens behof under hela belägringstiden. Hvad jag nu omnämnt gäller permanenta fästningar, som förläggas på viktiga, strategiska punkter. Ett annat slag af befästningar äro de, som uppkastas för några timmars eller på sin höjd några dagars strid. När en armé gör sig beredd att strida på ett visst ställe, bör den enligt nutidens åsikter äfven till strid bereda det blifvande slagfältet så godt ske kan. Man har därför i alla europeiska stater försett trupperna med bärbara verktyg, hvilket i synnerhet gäller infanteriet, ty det är detta truppslag, som i synnerhet begagnar dylika befästningar. Väl verkställas de understundom af ingenjörtrupperna, men oftast måste infanteriet uppföra dem på egen hand. Ett tredje slag af befästningar, ett mellanting mellan de båda nu omnämnda, äro dessa s. k. provisoriska befästningar, som äfven kallas halvpermanenta och hvilka man anlägger för att fylla bristen på egentliga fästningar. De påbörjas vid krigets inbrott och, om lyckan är god, blifva de i tillräcklig tid färdiga, men erfarenheten visar, att vanligtvis hinna de icke blifva färdiga då de behöfvas. Den korta tiden och svårigheten att få tillräckliga arbetskrafter gör, att man får in-

*Angående
anslag till
Karlsborgs
fästnings-
byggnad.
(Forts.)*

*Angående
anslag till
Karlsborgs
fästnings-
byggnad.
(Forts.)*

skränka sig till det yttersta. De sakna därför stormfria murar och bombsäkra hvalf liksom ock skydd för sina förråd; de pläga väl vara försedda med blinderingar, men dessa hålla icke emot nutidens bomber, som slå genom 10 till 12 fot jordfyllning. Några större förråd hinna sällan att inom dem samlas, utan blifva de mer eller mindre ofullständigt dermed försedda. De kräfva en stor garnison till sitt försvar, och man får lägga en hel armé bakom dem. Så vidt jag känner nyare tiders krigshistoria, hafva väl provisoriska befästningar flere gånger blifvit utförda och äfven på ett eller annat ställe försvarade, men vid sådana tillfällen har man till försvaret haft att påräkna en hel armé. Men har en armé varit nog oförsigtig att länge qvarstå i en sådan befästning, blir han utsatt för att blifva kringrand och utsvulten, såsom det hände den turkiska vid Plevna. Jag skall ytterligare nämna några exempel på den tid och det arbete sådana provisoriska befästningar fordra. Då kriget utbröt emellan Österrike, å ena, samt Preussen och Italien, å andra sidan, uppkastades å Österrikes sida åtskilliga provisoriska befästningar, bland annat en vid Verona. Arbetet å denna börjades den 13 Maj och kostade 187,000 dagsverken med en daglig arbetsstyrka af 3,500 man. Jag har sjelf haft tillfälle att bese platsen för denna befästning, och jordmånen var mycket fördelaktig, men ändock blef denna befästning icke färdig förr än ungefär samtidigt med krigets slut.

En annan liknande befästning var den, som österrikarne uppförde vid Florisdorf invid Wien. Arbetena dermed började den 7 April, och 7,000 man voro sysselsatta med arbete å densamma. Den 27 Juli, det vill säga dagen efter fredsslutet, ansågs befästningen kunna bestyckas, men redan den 18 Juli var fienden inom synhåll. Arbetet hade forcerats allt hvad möjligt var, ty oaktadt strax bakom låg en stad med 800,000 invånare, kunde ej arbetsstyrkan uppdrivas till högre siffra än nämnde 7,000 man. Något anfall mot befästningslinien egde ej rum.

Vid Paris började man, för att stärka försvaret, att uppkasta provisionella försvarsverk, men de måste alla utrymmas då tyskarne kringrande staden, emedan de icke hunno blifva färdiga. Vid Adrianopel började turkarne, vid rysk-turkiska krigets början, anläggandet af icke mindre än 24 fästen. I sex månaders tid arbetades på dem och de hunno dock icke blifva mera färdiga än att när ryssarne gått öfver Balkan, så måste Suleiman Pascha öfvergifva dem utan att våga försöka ett försvar. Vidare vid Konstantinopel upprepades samma förhållande. Der var en förträfflig naturlig position, men när fienden kom, så måste befästningarne halffärdiga utrymmas och intogos af ryssarne, utan att ett enda skott lossades. Så går det med dessa provisionella befästningar; de hinna aldrig blifva färdiga och äro därför vanligen af ingen nytta. Och dock var marken på alla dessa af mig uträknade ställen, med undantag möjligen af vid Konstantinopel, af utmärkt god och för befästningsändamål väl egnad beskaffenhet, medan den här i Sverige är dålig.

Äfven i Sverige hafva vi, ehuru i mindre skala, gjort erfarenhets-

rön i detta afseende. I Stockholms skärgård påbörjades år 1870 7 halfpermanenta batterier. Det arbetades på dem tre och en half månader. Men så kom hösten och vintern, och den 22 December nämnda år måste de afbrytas, och fulländades först följande år. Enligt hvad framgår af de beräkningar, som i förevarande hänseende verkstälts af en för ändamålet tillsatt komité, skulle för uppförande af dylika provisoriska befästningar i Stockholms skärgård, som anses nödvändiga till förstärkande af Vaxholms-ställningen, åtgå en tid af två månader med en arbetsstyrka af 2,260 man om dagen. Och för att Karlskrona skulle mot sjösidan blifva behörigen krigsrustadt skulle åtgå 84,000 dagsverken. Herrarne finna att äfven i vårt land hafva vi haft någon erfarenhet i dessa stycken och att vi skola få fullt upp att göra för våra ingenjörer och ingenjörstrupper, mycket mer än de någonsin kunna tänkas hinna med. Äfven ur denna synpunkt kan det vara farligt att uppskjuta arbeten, som skola vara färdiga när ett krig utbryter.

Man brukar nu alltid åberopa Plevna och påpeka huru Osman Pascha der försvarade sig i icke mindre än 4 månader. Det är sant, men det är dock icke mer än halfva sanningen. Saken var först och främst, att han stod der med 50,000 man af Turkiets bästa trupper, och turkarne äro inga dåliga trupper i synnerhet i fråga om försvaret af fästningar. De äro kanske de bästa trupper i Europa i detta hänseende. Det hafva vi sett bland annat vid belägringen af St: Jean d'Acre, der turkiska trupper afslog flere stormningar af Napoleons veteraner och derigenom hejdade hans anfall mot Syrien. Dessutom hafva de en förmåga, i hvilken de öfverträffa alla andra europeiska trupper, äfven de svenska, och det är förmågan att svälta. Det kunna inga andra nationer göra så som turkarne, och under en belägring uppstår ofta brist på födoämnen. För att fullständigt utreda värdet af Plevnas befästning skickade Schweiz, strax efter krigets slut, tvenne ingenjööfficerare, en öfverste *Ott* och ännu en annan officer, och deras yttrande lyder sålunda. Efter en detaljerad beskrifning af Plevnaställningen heter det: "De i fiendens åsyn, till en del under hans eld, utförda fältbefästningarne vid Plevna, som voro bestyckade endast med ett föga talrikt artilleri af svag kaliber, men dock möjliggjorde ett nära 5 månaders motstånd, samt slutligen betvingades endast genom uthungring, kunde lätt förleda till den tro, att det för oss vore nog att vänta, tills det blir allvar och då först skrida till anläggandet af de centrala fasta platser, hvilka vi behöfva för att med framgång kunna försvara landet.

Denna åsigt är obetingadt förkastlig, och detta af följande skäl:

I:o. Turkarne med en armé af 50,000 man vid Plevna anfölls af en mycket svagare motståndare och hade under en längre tid den numeriska öfvervigten samt under hela tiden öfverlägsenheten af ett vida bättre infanterigevär. Den till buds stående tiden kunde tillgodogöras med tillhjälp af rikliga arbetskrafter (trupper och invånare). Men i betraktande af våra gränsförhållanden och af våra grannars styrka och beväpning, är det nu icke tillåtet att basera ett försvarssystem på så gynsamma faktorer.

*Angående
anslag till
Karlsborgs
fästnings-
byggnad.
(Forts.)*

Angående
anslag till
Karlsborgs
fästnings-
byggnad.
(Forts.)

2:o. De topografiska förhållandena kring Plevna voro för försvaret så gynsamma, att motstycke dertill ingenstädes är i Schweiz till finnandes. Ingen enda af de centralställningar, som hos oss böra befästas, har ett så af naturen skyddadt läge, och hvad som särskildt fattas oss är *de öppna skottfälten, som glacisformigt* utbredde sig framför de turkiska linierna, men hvilka vi ty värr icke kunna åstadkomma genom att i sista stund rasera hus och skogar m. m.

3:o. Markens fasthet kring Plevna icke blott underlättade i allra högsta grad uppkastandet af skansar och otaliga skyttegrafvar, utan medgaf äfven bildandet af nästan lodräta, stormsäkra, sluttningar och anläggandet af tillräckligt antal täckta rum af ytterst enkel konstruktion, till skydd för besättning och ammunition.“

Herrarne se således, att enligt dessa schweiziska officerares åsigt — och förhållandet är för vårt land alldeles enahanda — är den åsigten obetingadt förkastlig, som velat med Plevna såsom exempel motivera obehöfligheten af permanenta försvarsplatser. Dessutom få vi icke glömma, att om Osman Pascha försvarade sig väl i 4 $\frac{1}{2}$ månader vid Plevna, så var det dock ett stort fel, att han låg qvar der för att låta der innesluta sig. För detta fel fick han ock lida, då han, som man vet, slutade med att blifva kringrand, uthungrad och tvungen att kapitulera. Deri ligger just faran, då en armé låter innesluta sig. Förhållandet var enahanda vid Metz, men skilnaden emellan båda befästningarne var dock enorm i så måtto, att hade Osman Pascha gått bort, så hade platsen vid Plevna varit utan värde, men hade franska armén gått bort från Metz så hade Metz försvarat sig lika länge i alla fall, och man hade undvikit att armén ätit upp maten för garnisonen och ej sjelf blifvit uthungrad; skilnaden är sålunda betydlig.

Men dessutom finnes det en annan ganska väsentlig skilnad deri, att hvarje provisionel befästning låter storma sig. Ryssarne gjorde också försök att storma Plevna; och det var visserligen ej befästningarnes förtjenst att stormningen blef afslagen — men tyskarne gjorde intet försök att storma Metz, emedan en olycklig utgång hade varit gifven. Det ligger en mycket större säkerhet och styrka i de permanenta befästningarne i jmförelse med de provisoriska! Särskildt måste man beakta hvad jag nyss yttrat om att man icke har någon säkerhet, knappt någon grundad förhoppning att få de sistnämnda färdiga i rättan tid. Om vi längre på detta vis försumma Karlsborgs fästning, så blir den icke färdig kanske ännu på ett år-hundrade, och hvem lofvar oss att ej freden långt förr blir bruten!

Vi må ej heller glömma, att huru vigtig Karlsborgs fästning än är vid ett försvarskrig, kan den, lika litet som någon annan, fylla hela vårt behof af fast försvar. Men i likhet med hvad befälhafvaren för Generalstaben yttrar, har man tvekat att framlägga förslag om påbörjande af ännu en fästning, då de små besparingar, som här i landet pläga anlitas till sådana ändamål, ännu en tid bättre torde böra användas att bringa Karlsborg i försvarbart stånd.

Jag anhåller om bifall till hvad Kongl. Maj:t i sin proposition rörande denna punkt föreslagit.

*Angående
anslag till
Karlsborgs
fästnings-
byggnad.
(Forts.)*

Herr Hedlund: Lika med den siste ärade talaren har jag i min ringa mån varit intresserad och är det fortfarande för den fortifikativa delen af vårt krigsväsende, emedan det utgör en faktor i ett rent defensivt system. Man kan nemligen icke begagna fästningar såsom anfällsmedel, åtminstone ej i vårt land. Då vi således äro nog lycklige att vara hänvisade endast till försvaret, måste det ligga tydligt för hvar och en, som något tänkt öfver denna sak, att vi böra använda alla fortifikativa hjälpmedel, som stå oss till buds. Jag är alltså principiellt af samma åsigt som den siste talaren; men icke så i tillämpningen.

Han omnämnde, hurusom vårt land ligger öppet för fienden. Just häri ligger felet i det system, som följts vid vårt fästningsbyggande. Våra viktigaste flodmynningar ligga öppna, så att äfven den minsta kanonbåt kan gå upp och icke blott brandskatta närmaste städer, utan äfven förstöra våra dyrbara kanalverk och våra jernvägar och dymedelst hindra våra kommunikationer. Jag syftar, såsom herrarne inse, särskildt på Göta elfs mynning, icke af någon farhåga för Göteborg, men därför att, om vi skola hafva ett försvar, det förefaller mig besynnerligt att man kastar bort millioner på sådana befästningar som af Karlskrona och Stockholm, men med hänsyn till Göta elf, denna viktiga pulsåder, visat sig så trygg, att man till en ruin raserat fästningen Elfsborg och hyrt ut den till — ett värdshus, visserligen med uppsägningsrätt från kronans sida. Större bevis på tillförsigt till fredens bevarande än detta kan jag knapt tänka mig; jag anser också denna tro vara berättigad med hänsyn till den politiska ställningen i världen. Men när man i alla fall arbetar med ifver på vårt lands försvar, så borde icke de omständigheter förbises, som jag här vidrört. Den ärade talaren har lemnat ett intressant meddelande om svaga fästningsverk samt om provisoriska och halfprovisoriska fästningsverk, på samma gång som han gifvit oss en ganska lärorik repetitionskurs rörande händelserna vid Plevna m. m. Jag vill icke närmare inlåta mig på detta ämne, men icke har jag hört sägas, att "fästningar kunna i hast uppkastas". Vål har jag hört att *befästningar* och *fästningsverk* kunna uppkastas, men icke fästningar. Ingen aldrig så litet ingenjör i denna Kammare skulle kunnat yttra något sådant. Vi veta, att det är dyrbart att bygga fästningar, och derpå har den ärade talaren själf lemnat det bästa bevis, då han talade om de millioner, som för detta ändamål användts i Frankrike och Tyskland. Men ser man på dessa begge länders befolkningsmängd i förhållande till vårt land, så ställa sig kostnaderna icke så öfvermåttan höga, som han velat ådagalägga. Proportionen blifver då den, att om t. ex. Tyskland på befästningar använder 20 millioner, så motsvarar detta hos oss 2 millioner; varande härvid dessutom att märka, att Tyskland efter sitt sista krig ville använda en väsentlig del af sin stora genom krigskostnadsersättningen samlade krigskassa för att genom fästningsverk trygga sig mot Frankrike. I sin ordning måste Frankrike skaffa sig nya befästningar för en ny försvarslinie, hvilka kostade stora summor. Italien söker att skaffa sig fästningar likasom ock en stor flotta. Det är ett egendomligt förhållande med Italien. Det är det enda folk i Europa — jag

Angående
anslag till
Karlsborgs
fästnings-
byggnad.
(Forts.)

vill nemligen icke tala om de asiatiska folken — som visar sig ifrigt att lägga ut penningar för sitt försvarsväsen eller, rättare, krigsväsen. I detta afseende öfverbjuder och pådrifver folket regeringen och det skyr icke att underkasta sig oerhörda utgifter för dessa stora pansarkolosser och för fästningar. Och hvarför? Jo, det pånyttfödda Italien vill blifva en verklig stormakt; det är dess ärelystnads dröm.

Men jag återvänder till fästningarne. Det är ganska riktigt, att fästningsverk på en mängd platser i landet utgöra goda försvarsmedel. Jag talar icke om våra flodmynningar, utan om de af våra strateger föreslagna befästningarne på området mellan Mälaren och Hjelmaren. Der skulle till en början byggas *en* fästning, men sedermera flere. Jag antager, att i detta fall det Lombardiska fyrkantsystemet föresväfvar strategerna. Det skulle nog vara ganska godt att hafva dessa fästningar, om det icke vore så dyrbart och skulle erfordra så lång tid att bygga dem. Men om vi hafva att välja mellan två ting, antingen att svagare befästa många punkter i landet, särskildt vid inloppen, för en viss kostnad, eller att använda samma kostnad för uppförande under ett halft århundrade af en enda fästning, den må nu vara belägen hvar som helst, så skulle det, enligt min tanke, lända bättre till vårt lands skydd att antaga det förra systemet, d. v. s. att vi uppförde provisoriska eller halvprovisoriska fästningar, fördelade på de ställen i landet, der det vore att befara, att fienden skulle hafva lust att landstiga. Vi hafva redan i det afseendet ett experiment i Stockholms skärgård, Oskar Fredriksborgs fästning. Jag tror visserligen, att man icke kan förneka att valuta erhållits för de penningar, som å denna fästning blifvit nedlagda. Men en icke-fackman kan uti sitt oförstånd ifrågasätta, huruvida vi i ett sund, som, om mitt ögonmått icke bedrager mig, är smalare än denna sal, behöfva nämnda fästning med flere pansarbrytande kanoner invärtes och åtskilliga andra på bröstvärdet, då vi genom att göra försänkningar i sundet eller använda en af nutidens uppfinningar, torpedos, kunna hindra fienden att der framtränga. Ty det är visst att, om ett pansarfartyg skulle söka att framgå genom detta sund, äfven den allra sämst löpande torpedo icke kan undgå att träffa fartyget. Jag tror således, att det varit bättre, om man här nöjt sig med ett svagare fästningsverk, då utom dess den nu uppförda fästningen kan lätt intagas från landsidan och betrykas af kanoneld från fartyg, som ligga på en half mils afstånd derifrån. General Blumenthal läser vid ett tillfälle yttrat i afseende å denna plats: "hit kommer ingen fiende". Deri delar jag hans åsigt.

Det blefve för vidlyftigt att här tala om vårt lands befästningsväsende, ty det skulle föra oss in på den gamla striden mellan kustbefästningar och centralfästningar. Men det finnes en omständighet, som verkar skrupler i fråga om Karlsborg, och den är huruvida de dagsverken, som finnas till Arméförvaltningens förfogande, användas på ett rätt sätt. I den Kongl. propositionen omtalas, att de arbeten, som för närvarande skulle utföras vid Karlsborg, afsåge landforternas försättande i försvarbart skick, och omfattade, bland annat, gravvens yttre murbeklädnad med utfyllning af fältvall, tillredning af huvudvallen för artilleriets uppställning m. m., hvilket allt skulle kosta om-

*Angående
anslag till
Karlsborgs
fästnings-
byggnad.
(Forts.)*

kring 2 millioner kronor. Men det lärer väl icke vara nog med landforterna, utan man måste väl också snart börja att tänka på utanverken. De kunna väl icke längre tillbakavisas, och då föreställer jag mig, att åtskilliga nya millioner behövas, hvadan anslagen torde blifva ännu större än förr. I afseende å de nu ifrågakomna kostnader möter den för de oinvigda märkliga omständighet, att fortsättningen af grafvens murbeklädnad och fältvallens utfyllande på en längd af 150 fot skall kosta 100,000 kronor eller mer än 666 kronor per löpande fot. Jag kan naturligtvis icke kontrollera dessa arbetens betydelse, men jag har sett dem åtskilliga gånger, och jag har vandrat öfver vallarne. En jemförelse med kostnaden för genomsprängning af en tunnel, som, enligt hvad jag från ganska pålitligt håll erfarit, beräknas till 200 kronor pr löpande fot, visar att kostnaderna för utfyllning af Karlsborgs fästningsvall och grafvens murbeklädnad per löpande fot gå till 3 å 4 gånger mer än kostnaden för genomsprängning af en tunnel. Man kan verkligen vid sådant förhållande hysa skrupler med afseende å det sätt, hvarpå arbetskrafterna användas på Karlsborg. För icke länge sedan har jag hört sägas, att i en praktisk mans hand skulle med dessa penningbelopp kunna göras minst tre gånger mera vid Karlsborg än förhållandet varit. Men jag vill icke blott tala om de 100,000 kronor, som här äro i fråga. Man bör märka, att Karlsborg äfven har till sitt förfogande, på sätt jag redan nämnt, en icke obetydlig del fria arbetskrafter. Vi hafva nyss anslagit 44,000 kronor till disciplinkompaniet. Enligt senaste uppgifter eller för den 1 Januari 1882 bestod detta kompani af 74 man. Hvarje soldat kostar således statsverket omkring 600 kronor. Nu vet jag väl, att dessa soldater icke äro mycket arbetsföra eller visa synnerlig energi i sin verksamhet. Det samma torde äfven gälla om de 86 å 87 man af kronoarbeitscorpsen, hvilka äro der förlagde. Men sammanlagdt gör detta 160 man, hvilkas arbetskraft Karlsborg dagligen har till sitt förfogande, det kan ifrågasättas, om man icke genom ett bättre system, genom användande af uppmuntringspenningar och dylikt, hvarigenom folket kunde förtjena något, verkligen skulle kunna åstadkomma en produkt, som vore bättre än den som nu vinnes. Det är en känd sak, att det tvungna arbetet icke är lika gifvande som det fria, när detta rätt bedrifves. Men det torde vara lika känt, att man genom särskilda uppmuntringsmedel kan få äfven det tvungna arbetet ganska fruktbarande.

Beträffande Karlsborg och våra fästningsverk i öfrigt må vi icke heller glömma, att det finnes särskilda trupper i vår här, som borde kunna användas till befästningsarbeten; vi hafva nemligen ingenjörtrupper, till en styrka om sammanlagdt 900 man. Hvad desse sysselsätta sig med, det känner jag icke; men jag förmodar att de genomgå en del öfningar, och för sådant ändamål vet jag att en del af dem, som ligga i Stockholm, föres upp till Elfkarleö i Dalarne, de de lära vara ganska farliga för den allmänna säkerheten, enligt hvad jag hört en aktad man här i staden berätta. Skulle man vidare icke kunna använda några af de sysslösa garnisonsregementen, som finnas både i Göteborg och Stockholm, till befästningsarbeten? Hvarför icke sammanbinda de erforderliga öfningarne med dessa arbeten, så att, der man

Angående
anslag till
Karlsborgs
fästnings-
byggnad.
(Forts.)

anser, att fästningsverk böra uppkastas, man med hjälp af berörde garnisoner lade grund dertill? Man svarar nu härpå: dessa karlar äro icke värfvade för dessa ändamål — att köra sand och kasta upp jordvallar — utan äro värfvade för militärtjänst. Man har emellertid, då fråga var om *bevärningen*, velat försvara sådana körslor med att det då var militärtjänst. Skulle det då, när det gäller de värfvade soldaterna, vare sig vanliga trupper eller ingenjörtrupper — skulle det anses vara under *deras* värdighet att hvar och en på sin ort förrätta dylikt arbete? Jag föreställer mig att om till Karlsborgs och andra fästningars förfogande ställdes ingenjörtrupper, de derigenom skulle erhålla en väsentlig kraft, ty de kunna icke ställas under tvångsarbetets kategori. Låtom oss vara upprigtiga. Det är icke blott därför att man hyser skrupler rörande Karlsborgs fästning — skrupler, hvilka jag tror, att en utmärkt framställning af chefen för Generalstaben varit egnad att undanrödja — som ett visst misstroende inrotat sig, utan det är det *sätt*, hvarpå arbetet sedan en lång tid tillbaka bedrivits, som alstrat misstroende och kastat skugga på Karlsborg. Man vet huru rent af anekdotiskt historier gingo omkring landet under en lång tid om det bakvända arbetssättet derstädes. Ännu har man i minnet de ramlade vallar, som buro dåvarande byggnadschefens namn och hvilka blifvit så uppförda, att de icke kunde uthärda ett kanon-skott o. s. v. Dessa och andra rykten må nu vara grundade eller icke, så är det dock säkert, att *om* ett kraftigt ingripande i förvaltningen skall i allmänhet kunna bringa ett bättre förhållande till stånd, så gäller detta särskildt på ifrågavarande område. Det är just icke skäl, att man i hvarje invändning, när frågan är om beredande af dryga anslag på försvarsbudgeten, ser småaktighet och likgiltighet för fosterlandets försvar, utan man må snarare tänka på, att det kan vara ett annat skäl för vägran i detta afseende: den under många år uppståndna misstron till sättet, på hvilket förvaltningen blifvit skött.

Chefen för Kongl. Landtförsvarsdepartementet Herr Statsrådet Ryding: Då ett land är inskränkt till att endast föra försvarskrig, så vore det oförlätligt handladt af samma land, om det icke under freden förberedde hvad som *alltid* kan vara till gagn under kriget. Vi kunna anfallas från olika sidor, från öster, vester och kanske äfven från söder. Fienden framtränger in uti landet på olika vägar. De vägar, på hvilka han går, kallas operationslinier och den trakt af landet, mot hvilken dessa linier konvergera, blifver fiendens operationsmål, likasom den för de försvarande kan oftast kallas dess operationsbas. Operationsbasen måste vanligen vara en trakt, som är rik, så att förråd lätt kunna samlas, den måste åtminstone ligga så pass skyddad, att icke i krigets första skede de trupper, som böra nybildas, der genast kunna oroas, den bör äfven vara en sådan trakt, från och till hvilken förbindelserna med landets öfriga delar äro lätta. Den trakt, som har en massa sådana egenskaper, att armén kan derifrån lätt erhålla dels ekonomiskt understöd och dels understöd i stridskrafter, är landet mellan de tre stora sjöarne Mälaren, Venern och Vettern, och detta ej mindre på grund af landets beskaffenhet än på

*Angående
anslag till
Karlsborgs
fästnings-
byggnad.
(Forts.)*

grund af de kommunikationer, som utgå derifrån. I denna trakt bör en fästning ligga, det är erkänt. Der bör finnas en sluten befästning därför att de förråd, som skola samlas i början af kriget, äro af en så stor myckenhet och af ett sådant värde, att man icke får riskera att de kunna af fiendtliga ströfcorpsor förstöras. Derför hafva också alla länder på den s. k. operationsbasen anlagt en fästning, som vanligen kallas en förrådsfästning, och det är detta, som i första rummet var och ännu är meningen med Karlsborg.

Vidare är meningen med Karlsborgs fästning, att den i vissa fall skall kunna tjena såsom operationsfästning, det vill säga tjena till gagn och stöd för arméns operationer, om densamma tvingas att draga sig tillbaka. Detta få ni, mine herrar, dock icke fatta så, som att det vore meningen att armén under alla förhållanden skulle draga sig tillbaka och lägga sig vid Karlsborg, utan endast så, att den skall hemta sitt stöd från denna fästning, om den, som strider på något ställe uti periferien af landet, efter någon olycklig händelse nödgas draga sig tillbaka för fienden. Om svenska armén t. ex. rör sig i Mälaredalen och måste draga sig tillbaka, kan fienden icke, om han vill fullfölja sitt mål, stanna kvar norr om Vettern, utan han följer sannolikt efter den vikande svenska hären; då tjenar Karlsborg, med sitt läge på vägen mellan sjöarne Venern och Vettern och med sina goda kommunikationer till lands och sjös såsom operationsbas eller såsom operationsfästning vid svenska arméns rörelser, för att tränga fienden från dessa trakter.

Karlsborgs fästning har således sitt fulla berättigande för ett land, som vill inskränka sig till att föra försvarskrig. Af den utredning, chefen för Landtförsvarsdepartementet lemnat och som åtföljer Kongl. Maj:ts proposition i frågan, finna herrarne huru stora förråd vid krigstillfälle skola samlas vid denna fästning. Vi känna från sista amerikanska kriget, hurusom fiendtligt kavalleri nu för tiden söker att tränga fram på sidan af sina motståndares arméer och söker gå på omvägar ända till 50—60 mil endast för att komma åt och förstöra motståndarens samlade förråd. Är förrådsfästningen då icke sluten, det vill säga försvarad med grafvar och vallar i godt stånd, så kunna arméns förråd lätt förstöras af sådana ströftrupper, och äro förråden en gång tagna eller förstörda, trotsar jag någon kunna påstå, att vi i vårt fattiga land i hast skola kunna anskaffa några nya sådana i tillräcklig hast.

Sedan jag förutskickat detta, ber jag i afseende å det misstroende, Herr Hedlund nyss nämnde skulle vid flere föregående riksdagar hafva uttalats emot det sätt, hvarpå befästningsarbetena vid Karlsborg under en längre tid bedrifvits, få erinra, att något misstroende emot arbetenas skötande mig veterligt åtminstone aldrig uttalats. Efter hvad jag hört hafva nemligen befästningsarbetena vid Karlsborg erhållits för ett ovanligt godt pris, åtminstone i jmförelse med hvad man derför skulle i andra länder bekommit. Deremot har således ingen anmärkning kunnat göras, men deremot är anmärkning ofta gjord i fråga om Karlsborgs berättigande såsom fästning på den plats der den nu ligger. I följd deraf uttalades från statsrådsbanken vid förra riks-

Angående
anslag till
Karlsborgs
fästnings-
byggnad.
(Forts.)

dagen ett löfte derom, att undersökningar skulle göras så noggrant som möjligt för utrönande af huruvida detta misstroende vore berättigadt eller icke, och detta uppdrag lemnades åt dåvarande chefen för Generalstabens, hvilken skulle verkställa en noggrann utredning så väl härom som om flere öfriga frågor, som stodo i sammanhang med krigföringen inom Sveriges gränser. Han skulle således efterse, huruvida kustfästningar i vidsträcktare skala skulle med fördel kunna användas, angifva de olika operationslinierna, som leda in i landet mot Karlsborg, tillse huruvida fästningsanläggningar på dessa operationslinier kunde vara till gagn för försvaret, samt slutligen undersöka, huruvida Karlsborg i taktiskt och strategiskt hänseende uppfylde de fordringar, man med skäl borde ställa på en dylik fästning. Då han började dessa undersökningar angående Karlsborg, var han icke helt och hållet främmande för trakterna omkring Karlsborg, enär han legat der en hel sommar förut och därför väl kände till Karlsborgs betydelse i taktiskt hänseende. Undersökningarne började emellertid, men då han skulle utsträcka dem vidare i och för bedömandet af Karlsborgs betydelse i strategiskt hänseende, hvarvid de olika anmarschvägarne skulle studeras, afbröts hans arbete dock helt plötsligt, och fullföljandet deraf måste öfverlemnas till en annan. Den, som sedermera erhöll detta uppdrag, var den nuvarande befälhafvaren för Generalstabens, och jag får säga, att jag känner få personer i Sverige, som äro så kompetenta som han att verkställa en sådan undersökning. Han har deltagit i krig uti främmande länder och dessutom varit med om Generalstabens fälttjenstföningar och arbeten i Sverige under sista 20 åren, samt dervid noga undersökt alla de operationsvägar, som från östra kusten leda in i landet. Han känner dessa vägar fullkomligt, och därför kunde dessa undersökningar bäst och lämpligast verkställas af honom. Han började dem i fjor och har fortsatt dem äfven i år, ehuru han icke hunnit afsluta dem. Så långt har han dock kommit, såsom kan ses af det utdrag ur hans arbetsberättelse, som finnes bifogadt Kongl. Maj:ts nådiga proposition till Riksdagen angående anslag till Karlsborgs fästningsbyggnad, att, äfven om man lägger fästningar på de olika operationslinier, som från östra kusten leda in till landet, bör man dock i *alla händelser*, enligt hans åsigt, göra Karlsborg till en sluten fästning. Om man dessutom behöfver några detacherade utanverk eller huru långt dessa i så fall skola sträcka sig m. m., derom har han ännu icke stadgat sin mening; men, att fästningen skall vara sluten, derom är han alldeles öfvertygad. Vi hafva alla hört den åsigten uttalas, att äfven i Mälaredalen borde anläggas fästningsverk, emedan i nämnda dal framgå de viktigaste operationslinierna österifrån, och särskildt af förre chefen för Generalstabens hylledes den åsigten ifrigt. Den fick stöd derifrån, att under Generalstabens fältföningar man noggrant studerade en ställning, som vore af högsta nöden att skydda, nemligen öfvergången vid Qvicksund, och fann att densamma lätt skulle kunna skyddas genom befästningar i trakten af Eskilstuna samt vid Hjelmaren, m. m. Då växte upp tanken på att få befästningar uppförda i Mälaredalen, och till följd af det rop, som i den riktningen höjdes, tillsatte regeringen år 1875

eller 1876 en komité för frågans utredning. I denna komité insattes äfven såsom ledamot den chef för Generalstaben, som först väckt förslaget om befästningar i Mälaredalen. Och hvad kom väl nu denna komité till för resultat? Chefen för Generalstaben har icke reserverat sig och måste väl derfor äfven anses hafva instämt i det afgifna utlåtandet. Komitén uttalar såsom sin åsigt, att huru vårt befästningsväsende än må ordnas, så är det i alla händelser af stor vigt, att "Karlsborgs fästning så snart ske kan blifver fullt slutet och ernår den grad af försvarbarhet åtminstone mot öfverrumpling och anfall af ströfcorpser, att arméns förråd kunna med någorlunda trygghet dit förläggas." Sedan alla de olika myndigheter, som blifvit hörde, och äfven fortifikationsgeneralen, som väl i detta fall får anses vara den mest kompetente, instämt i uttalandena om nödvändigheten att snart fullborda Karlsborg, har krigsstyrelsen ansett sig vara i sin fulla rätt, ja den har endast fullgjort sin skyldighet, då den tillråder representationen att skynda på arbetet, helst då det endast är ett slöseri med statens medel att drifva dylika arbeten långsamt. Att afprutningar skett vid flere föregående tillfällen, kan icke utgöra något skäl att äfven nu minska anslaget, och dessutom vill jag tillägga, att Riksdagen begär en stor oklokhets, om den vänjer krigsstyrelsen att begära större anslag än den verkligen anser sig behöfva, endast för att kunna lemna tillfälle till en blifvande afprutning. Lita då hellre på hvad den begär, synnerligast som den aldrig begär något anslag, utan att fack-kunskapen derförinnan äfven fått säga sitt ord i saken.

Angående anslag till Karlsborgs fästningsbyggnad.
(Forts.)

Herr Sven Nilsson: Man har klandrat Utskottet för dess motivering i denna punkt och sagt, att den är af beskaffenhet att kunna användas vid hvilket tillfälle som helst. Jag ber emellertid att få fästa Kammarens uppmärksamhet på de beslut, som Riksdagen förut fattat i fråga om Karlsborgs befästande, och man skall då finna att Utskottet haft goda skäl för sin motivering. Nu har visserligen sedan sista riksdagen en utredning af saken verkstälts, men af denna utredning framgår just tydligt och klart att de skäl, som förut föranlett Riksdagen att till ifrågavarande ändamål icke bevilja högre anslag om året än 100,000 kronor, varit fullt befogade. Det är nemligen visadt, att Karlsborg icke kan fullständigt befästas utan att en mängd yttre befästningar uppföras, och hvad detta skulle kosta har visserligen icke blifvit beräknadt, men nog komme det antagligen att gå löst på åtskilliga millioner. Det är också detta, som Riksdagen förut insett och ryggat tillbaka för, emedan den ansett oss sakna medel att utföra ett så dyrbart arbete. För min del tror jag äfven, att man hädanefter bör se saken på samma sätt som förut och att det är ett lönlöst arbete att offra penningar uppå fästningen till högre belopp än som är nödigt för att uppehålla den nuvarande arbetsstyrkan. Hade Riksdagen redan från början, då beslut fattades om Karlsborgs befästande, haft reda på konsekvenserna deraf, hade man allt beslutit sig för att anlägga fästningen på en annan plats.

Emellertid kvarstå efter mitt förmenande de skäl, som bestämt föregående Riksdagar vid beviljande af anslag för ifrågavarande ända-

Angående
anslag till
Karlsborgs
fästnings-
byggnad.
(Forts.)

mål, och kan jag således icke annat än yrka bifall till Utskottets förslag.

Friherre Leijonhufvud: Jag begärde ordet endast med anledning af ett yttrande af Herr Sven Nilsson. Det är ett mycket vanligt sätt att, när man icke vill en sak, man skyller på att den icke blifvit tillräckligt utredd. Hvad emellertid de nu ifrågasatta arbetena beträffar, har någon utredning af sammanlagda kostnaden därför på förhand icke blifvit gjord, emedan en sådan i alla fall måst göras om framdeles och således varit utan nytta. Anledningen dertill har vidare varit, att åtminstone alla sakkunnige varit af den åsigt, att sjelfva hufvudfästningen borde först fullständigt befästas, innan man öfvergick till de öfriga befästningsarbetena. Emellertid är det ingalunda omöjligt att uppgöra ett kostnadsförslag till de yttre verken, och, om Kongl. Maj:t det befäller, så skall ett sådant kunna vara färdigt till nästa riksdag.

Härmed var öfverläggningen slutad. Herr Talmannen gaf propositioner så väl på bifall till Utskottets hemställan som ock på autagande af Kongl. Maj:ts förslag i ämnet samt fann den förra propositionen vara med öfvervägande ja besvarad. Som votering begärdes, blef en omröstningsproposition af följande lydelse uppsatt, justerad och anslagen:

Den, som bifaller hvad Stats-Utskottet hemställt i 13:de punkten af Utlåtandet N:o 8, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har Kammaren, med afslag å Utskottets hemställan, i hvad den skiljer sig från Kongl. Maj:ts i ämnet gjorda framställning, bifallit sistnämnda framställning oförändrad.

Omröstningen försiggick och utföll med 92 Ja mot 56 Nej, hvadan Utskottets hemställan bifallits.

Punkterna 14—18.

Biföllos.

§ 6.

Justerades protokollsutdrag; och åtskildes derefter Kammarrens ledamöter kl. $\frac{3}{4}$ 3 e. m.

In fidem

H. A. Kolmodin.